

Omodern kunskapsförmedlare eller demokratiskt nav till för alla?

Hur diskurserna kring museiarkitektur och verksamhet avspeglar tankar om museernas roll.

Tora Schlyter

Examensarbete (30 högskolepoäng) i museologi för masterexamen inom ABM-masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Björn Magnusson Staaf

År:2012

© Tora Schlyter

Title

Out-of-date educator or democratic hub for every one? How the discourses concerning museum architecture and daily operation reflects ideas about the function of a museum.

Abstract

The purpose of this thesis is to further the understanding of the interaction between museum architecture and the daily operation of the museum, eg the exhibitions, work shops and other activities and how this affect the way we may understand the function of a museum. I have used Norman Faircloughs critical discourse analysis to analyse several articles concerning the recent construction of two museums in Sweden, Världskulturmuseet in Göteborg and Moderna Museet in Malmö. The articles come from all of the big daily newspapers in Sweden and also, to broaden the perspective, the architect periodical *Arkitektur*.

I have identified five different discourses in the articles, ranging from the importance of architecture, the museum as a catalyst for economic growth to the out-of-date museum and the "sense or sensibility" discourse of the museum operation. With the aid of these discourses and museological research I have tried to sketch the different functions that these museums have, according the newspapers. For example I have found that the function of place marketing is very strong for Moderna Museet in Malmö, where much importance is put on what this museum will do for the local economy, and the function as educator, witch traditionally has been very important, is almost non existent. Lastly my research has shown that the museums have a multifaceted identity with many different functions in todays society.

Master's thesis

Keywords

Museology, architecture, discourse analysis, museum functions, Moderna Museet Malmö, Världskulturmuseet

Förord

Jag vill inleda denna uppsats med ett varmt tack till min handledare Björn Magnusson Staaf som med sin vanliga optimism, engagemang och otroligt stora kunskap har varit ett ovärderligt stöd, och med hjälp av Björns reflektioner och frågor har denna uppsats blivit bättre än jag kunnat ana.

Jag vill dessutom rikta ett tack till min syster Maria som i ett halvår hållit mig sällskap och mitt mod uppe varje förmiddag på Wrangelbiblioteket. Hon, och många andra, har dessutom orkat korrekturläsa min uppsats och hjälpt mig reda ut mina tankar. Bland mina korrekturläsare är det dock min mamma Gunilla som måste få ett eget tack då hon läst igenom min uppsats nästan lika många gånger som jag själv gjort men som aldrig tröttnat på att ge mig råd och åsikter.

Slutligen vill jag tacka min familj och mina vänner som alla varit ett stort stöd och som hela tiden trott på min förmåga att slutföra denna uppsats. Speciellt min bästa vän Ellen och min fästman Anton har hela tiden varit så stensäkra på min talang att jag inte har kunnat låta bli att tro på mig själv.

Tack alla för ert stöd och er hjälp!

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning.....	6
1.1. Bakgrund, problemställning och syfte.....	7
1.1.1. Bakgrund.....	7
1.1.2. Syfte och problemformulering.....	9
1.2. Forskningsfrågor.....	10
2. Teoretiskt perspektiv och metod.....	11
2.1. Diskursanalysens grunder och socialkonstruktionism.....	11
2.2. Kritisk diskursanalys.....	12
2.2.1. Diskursordning.....	13
2.2.2. Den tredelade modellen.....	13
<i>Diskursiv praktik</i>	14
<i>Sociokulturell praktik</i>	14
<i>Text</i>	14
2.3. Uppsatsens textanalys.....	15
2.3.1. Modalitet.....	15
2.3.2. Metaforer.....	15
2.3.3. Intertextualitet/antaganden samt röster.....	16
3. Källmaterial.....	17
3.1. Genredefinition.....	17
3.2. Dagspressen.....	18
3.3. Tidskriften Arkitektur.....	18
3.4. Den mänskliga faktorn.....	18
4. Forskning om museum, arkitektur och roller.....	20
4.1. Utsida och insida.....	20
4.2. Arkitekturen i en social kontext.....	21
4.3. Museets möjliga roller.....	22
4.3.1. Placemarketing.....	22
4.3.2. Vårda visa samla.....	24
4.3.3. Demokrati.....	26
4.3.4. Kunskapstempel och kunskapsförmedling.....	27
5. Museerna.....	29
5.1. Världskulturmuseet.....	29
5.2. Moderna Museet i Malmö.....	30
6. Analys.....	32
6.1. Världskulturmuseet.....	32
6.1.1. Skalet- Arkitekturen.....	32
6.1.2. Innehållet- Verksamheten.....	34
6.2. Moderna Museet i Malmö.....	35
6.2.1. Skalet-Arkitekturen.....	35
6.2.1. Innehållet-Verksamheten.....	37
6.3. De olika diskurserna.....	39
6.3.1. Det omoderna museet.....	39
6.3.2. För vem är museet?.....	39
6.3.3. Museet som motor.....	39
6.3.4. Vikten av arkitekturen.....	40
6.3.5. Repartition.....	40
6.3.6. Utställningarna- förnuft eller känsla?.....	41
6.4. Museiroller.....	42
6.4.1. Placemarketing.....	42
6.4.2. Vårda visa samla.....	42

6.4.3. Demokrati.....	43
6.4.4. Kunskapstempel och kunskapsförmedling.....	44
7. Diskussion och slutsatser.....	45
Källförteckning.....	49

1. Inledning

Arkitektur är ett närmast oundvikligt ämne eftersom hela vårt samhälle är centrerat runt städer och byggnader. Jag har en stort intresse för byggnaders utseende, oavsett om det är Spartas, ett studentområde i Lund, råa betong eller pittoreska Gyllene Gränden i Prag med som hus man får huka sig i för att komma in. Olika utseenden på byggnader bygger också upp olika förväntningar på vad man kommer att finna inne i huset. Att Pergamonmuseet i Berlin innehåller ett kulturhistoriskt museum med ett ganska traditionellt upplägg förvånar inte när man sett utsidans höga gråa kolonner, hade det däremot inrymt ett vita kubens-museum för avantgardistisk konst hade jag blivit förvånad. Museiarkitektur är ofta något väldigt speciellt, oavsett om det är flera meter höga kolonner och gigantiska karyatider eller enorma glaspartier och illorange betong. Och när man idag diskuterar nya museer så är det ofta just deras utseende, det är arkitekturen som skapar debatt och upprörda känslor i media, men samtidigt måste det ju vara innehållet i byggnaden som gör att människor besöker den. Det har fått mig att fundera på hur ser vi på museibygnaden idag. Ligger dess styrka och dess vikt i skalets utseende eller ligger fokus i diskursen om museiarkitekturen på byggnadens verksamhet?

Mot slutet av 1800-talet byggdes det många tempelliknande museer vars uppgift var lika mycket att vara ett monument över vetenskapen och nationen som en praktisk byggnad att visa upp föremål i. Typiska exempel på detta är museerna på Museumsinsel i Berlin eller varför inte Nationalmuseum i Stockholm. Om man ser på dessa byggnader mer som monument¹ än arkitektur är det inte konstigt att de är ganska lika varandra, målet är inte att vara originell, och enligt idéhistorikern Magnus Rodell, som skrivit om just monumentbyggande är det intressanta inte att studera formen utan alla delar kring monumentbyggandet (Rodell 2002 s.20). Byggandet av de stora museerna var också en del i skapandet och konstituerandet av den nya borgerligheten, som växte fram och ökade under 1800-talet. Museiarkitekturen var så mycket en del av museets funktion att när Karl Friedrich von Schinkels Altes Museum i Berlin stod färdigt 1829 visade man det först helt tomt. Museet skulle inte bara innehålla konst och/eller kulturföremål, byggnaden skulle i sig vara en del av bildningen (Giebelhausen (red.) 2003 s. 3-4).

Men hur ser det egentligen ut idag? Idag står inte det grekiska templet modell när ett museum ska byggas, istället använder man material som betong, glas och stål. Museer

---

¹Ett monument är, enligt konstvetaren Lars Berggrens definition, en skulptur och/eller ett byggnadsverk i någon av de följande kategorierna: gravstenar, statyer över framstående personer, troféer, triumfbågar, äreportar och arkitektoniska verk som till exempel fristående kolonner och obelisker. Monumentet ska dessutom vara utfört i ett beständigt material och det ska finnas en inskription som förklarar varför det rests och/eller vem det föreställer (Berggren 1991 s.19-20).

idag kan få de allra mest fantasifulla former, som konsthuset i Graz, som mest av allt liknar en utomjording som landat i den österrikiska staden (Greub & Greub (red.) s.96). Antalet nybyggda grekisk-tempelinspirerade byggnader är närmast obefintliga. Inte ens Akropolis nya museum i Athen stoltserar med några acantuslöv eller tymphanon utan ser istället tidstypiskt ut med mycket glas och avskalade väggar (Greub & Greub (red.) 2007 s.131-137). Om man återigen vill dra en parallell till monumentbyggandet så är andelen monument som reses i samma anda som man verkade i på slutet av 1800-talet försumbara (det finns dock en del, som till exempel Henric Schartaus staty utanför Domkyrkan i Lund från 2004).

Frågan är dock om man verkligen lämnat den monumentalistiska tanken bakom sig. Offentliga byggnader må ha lämnat pilastrar och kolonner i det förflutna men avskalade glas-/betongbyggnader är kanske inget man bygger för att det är det mest praktiska? Den offentliga byggnaden kan ofta särskiljas genom placeringen i den urbana miljön, storskaligheten och en viss monumentalitet, utöver att den ofta har en stor budget och tar lång tid att planera. Begreppet monumental, ett flytande och icke-neutralt begrepp, har i arkitekturdiskursen stått för något ständaktigt och storslaget. Begreppet har ofta förknippats med klassiserande formspråk, men det betyder inte att stora glASFASADER och modernistisk, eller postmodernistisk, arkitektur inte kan vara lika monumental (Ingermark Milos 2010 s.25). När nya musebyggnader uppförs idag är de flesta stora prestigefyllda uppdrag med iögonfallande arkitektur och ofta stor uppmärksamhet i dagspressen. Men är det vikten av det nya museets verksamhet, utställningar, programverksamheter och funktion som uppmärksammas i tidningarna eller är det utsidan som ges den största uppmärksamheten?

För att undersöka detta fenomen kommer jag att göra en diskursanalys på ett antal tidningsartiklar, både korta notiser och längre artiklar, som rör byggandet av Världskulturmuseet i Göteborg och Moderna Museet i Malmö. Diskursanalysen är både den metod jag tänker använda mig av och den teori jag kommer att stödja min forskning på eftersom metodens uppbyggnad och de tankar som finns kring vad som utmärker sociala relationer och språket går hand i hand (Bergström & Boréus 2005 s.306).

1.1. Bakgrund, problemställning och syfte

För att kunna sätta uppsatsens problemställning och syfte i sitt sammanhang krävs en bakgrundsteckning som redogör de tankar och händelser som ligger till grund för dem. Därefter kommer syftet och problematiken bakom uppsatsens ämne att presenteras.

1.1.1. Bakgrund

När man byggde de stora nationalmuseerna på 1800-talet var historicismen och monumentalismen erkända stilar. Parallellt med detta byggdes det ett mycket stort antal monument i slutet av 1800-talet och man var medveten om att dessa monument stöptes i nästan samma form och med samma symbolspråk (Rodell 2002 s.20). Moderna monument byggs på ett annat sätt där de istället ska vara originella och unika och materialen är inte längre bara brons (eller annan metall) och sten. Den

offentliga arkitekturen har genomgått en liknande förändring där pilastrar och tymphanon fyllda med symbolik bytts ut mot glas, betong och stål, som har ett annat sorts symboliskt värde. Detta kan kännas som ett mer unikt utseende, även om dagens arkitektur också kan placeras in i stilfack. Den arkitektoniska resan från historicismens tempelbyggnader och vurm för kolonner och acantuslöv till dagens arkitektur har givetvis innehållit flera olika stilar. Modernismen i början av 1900-talet bröt mot de tidigare historiskt inspirerade stilarna. Det var en rörelse, med otaliga inriktningar som sträckte sig över alla kulturens fält, där många idag kända personer figurerade, så som författare som T.S. Elliot och Virginia Woolf, målare som Gösta Adrian Nilsson och Pablo Picasso, arkitekter och designers som Marianne Brandt och Ludwig Mies van der Rohe. Gemensamt fanns dock en tro på framtiden och vetenskapen, att man kunde ta fram den perfekta stolen eller den absolut bästa byggnaden. Modernismens design och arkitektur lever kvar än idag. Mies van der Rohes Barcelonapaviljong fortsätter att inspirera arkitekter och de fåtöljer han designade till den nytillverkas fortfarande och säljs till ett högt pris, precis som Bruno Mathssons och Piet Heins bord Superellips. Byggnaderna och möblerna skulle vara smarta och funktionella, och den modernistiska stilen i Sverige kallas oftast just funkis. En otroligt viktig tänkare och arkitekt för modernismen var fransmannen Le Corbusier vars idéer om arkitektur och stadsplanering var banbrytande och nyskapande. Han skrev bland annat i sin närmast kultförklarade bok *Vers une architecture* (1923) att hus var maskiner man bodde i, och han hade en stor tilltro till maskinen som sådan och geometrin (Le Corbusier 1970 s.8-10). Men även om det finns modernistiska tankar kvar idag så har andra tankar om kulturen uppkommit, och den största riktningen är kanske postmodernismen som likt modernismen sträckte, och sträcker sig, över alla kulturens fält. Postmodernismen bryter med modernismens optimism och strävan efter det sanna och perfekta, istället handlar det om en skeptisk inställning till idén om en entydig sanning, och ett viktigt postmodernistiskt begrepp är relativitet. Inom arkitekturen var det på 70- och 80-talet som postmodernismen började ta fart och byggnader behövde inte längre vara förnuftiga, funktionella och geometriska utan kunde istället vara fulla med för funktionen omotiverade vinklar, ganska eklektiska detaljer och byggnaderna var närmast lika konstverk (Jencks 2002 s.1-3), ett exempel är extremt iögonfallande Guggenheimmuseet i Bilbao eller byggnaderna på Canary Warf i London. Både modernism och postmodernism lever parallellt i vårt samhälle, men även nya tankar framkommer, som att vi idag befinner oss i ett post-postmodernistiskt samhälle. Ett samhälle där inte allt är postmodernistiskt relativt längre utan vissa fasta punkter av sanning existerar, men att mycket är upp till individens tolkning. Inom arkitekturen handlar dagens byggande mycket om hållbar utveckling, miljötänk och att bygga med gröna material.

Inom den historiska forskningen kring konst och litteratur på 1900-talet har enligt Magnus Rodell en syn som premierat det avantgardistiska dominerat. Detta har lett till att viss konst och litteratur hamnat i skymundan och däribland det symboltyngda monumentbyggandet under 1800-talets andra hälft. Då dess syfte var ett pedagogiskt budskapsgivande kunde monumenten inte vara svårtydda utan stöptes i en gemensam form som var lätt att tolka för mottagaren. Konstnärlig originalitet och avantgardistiska stilgrepp uppmuntrades alltså inte (Rodell 2002 s.20). Ett annat område där man kan skönja en liknande trend är inom forskningen kring idéhistorien, där det är och har varit originalitet och individualitet som stått i fokus (Foucault 1993

s.38). Tankarna om avantgardism och det unika tror jag även kan appliceras på den arkitektur vi ser idag, speciellt när det gäller offentliga byggnader, men även bostäder ska vara så unika som möjligt och ingen vill bo i massproducerade miljonprogramshus utan i specialritade arkitektoniska mästerverk. Denna önskan står i stark kontrast till de villakvarter som byggs utanför stadskärnan, där alla hus ser i det närmaste identiska ut. Den tilltro, och den nära nog dyrkan av, maskinen och massproduktionen som fanns hos modernisterna har med postmodernismens hjälp bytts ut till önskan om originalitet (Jencks 2002 s.2). Den nymodernistiska stilen lutar sig inte längre på den närmast socialistiska anda som fanns i början av 1900-talet där Le Corbusier drömde om den perfekta staden för alla individer, istället vill man framhäva individen genom modernistiska stilgrepp.

1.1.2. Syfte och problemformulering

Syftet med min uppsats är att genom en analys av diskursen i media kring byggandet av två svenska museer, och utifrån vad som framhålls i den, ge en bild av museiarkitekturen. Genom att studera vad dagspressen skrev om museerna när de byggdes och invigdes vill jag belysa var vikten i mediediskursen ligger kring museiarkitekturen. Syftet är att lyfta fram vad som är dominerande i de offentliga mediernas museiarkitekturdiskurs idag och genom detta försöka att dra paralleller till tankar om museernas olika roller i samhället. För att öka förståelsen för detta kommer kapitel fyra att innehålla en redogörelse för olika betydelser som kan tillskrivas ett museum, allt från att ett museum kan marknadsföra en stad nationellt/internationellt till att ett museum ska ta tillvara på föremål och kunskap.

Jag vill alltså studera museiarkitekturen, men inte ur en arkitektonisk synvinkel utan med hjälp av en diskursanalys komma åt de element som artikelförfattarna tycker är viktiga. Jag kommer att göra en närläsning av alla de artiklar som skrivits kring byggandet av Världskulturmuseet i Göteborg och tillbyggnaden på Moderna Museet i Malmö, och utföra en diskursanalys på dessa. Att jag valt just dessa två museer är på grund av att jag vet att det funnits en debatt, så som det oftast är kring offentlig arkitektur, om dessa. Det är också två olika sorters museer, ett konstmuseum och ett kulturhistoriskt museum. Dessa två typer av museer kan ofta kännas närmast väsensskilda från varandra, där konstmuseer närmast förväntas vara ett slags neutral bakgrund till konsten, en "vita kuben" om man så vill, utan tolkningar, medan det kulturhistoriska ska vara fullt av artefakter, texter och narrativ. Konstmuseer, speciellt de för modern konst, får ofta ett mycket säreget uttryck, till exempel Guggenheimmuseet i Bilbao, och under 1990-talet har konstmuseer, på grund av den genomslagskraft de ofta har i media, blivit ett mycket eftertraktat uppdrag för arkitekter (Ingermark Milos 2010 s, 30). Det finns givetvis även kulturhistoriska museer som har väldigt säregna utseenden, så som Wasamuseet i Stockholm.

Trots mitt stora intresse för arkitektur så tycker jag att ett allt för stort fokus på museets arkitektur istället för dess verksamhet är mycket problematiskt. Det är trots allt utställningar och programverksamhet som utgör museet och det är där tonvikten borde ligga när ett nytt museum byggs, inte på huruvida färgen är rätt eller inte. Ett allt för stort fokus på museers arkitektur riskerar att leda till att verksamheten blir lidande när man bygger nytt, om man prioriterar en intressant utsida istället för

ändamålsenliga utrymmen. Den, kanske pessimistiska, hypotes som kan sägas vara min ingång till ämnet är att det finns ett stort intresse för museets arkitektur i dagspressen, speciellt om den är avantgardistisk, medan insidan och verksamheten blir sekundär.

1.2. Forskningsfrågor

Mitt syfte är alltså att åskådliggöra museers möjliga roller i samhället i en dagstidningsdebatt med deras arkitektur i centrum. Jag har valt att fokusera på två museer i denna uppsats och det är genom studiet av tidningsmaterialet kring deras invigningar som jag hoppas kunna identifiera en museiarkitekturdiskurs och vad en sådan diskurs skapar för roller för de beskrivna institutionerna. För att göra detta har jag utarbetat följande forskningsfrågor, där svaren kan belysa den problemformulering som finns i kapitel 1.2.

Den första fråga handlar om diskursen som sådan, eftersom en identifikation av tidningarnas diskurs är det första steget i uppsatsen.

- Vilka diskurser kan identifieras i tidningsartiklarna kring byggandet av Världskulturmuseet respektive Moderna Museet i Malmö?

Den andra frågan berör rollperspektivet och följer den första forskningsfrågans kartläggning av diskursen.

- Vilka olika roller för museerna i samhället kan man urskilja utifrån arkitekturdiskursen i tidningarna? Hur beskrivs Världskulturmuseet respektive Moderna Museet i Malmös roller genom diskursen?

2. Teoretiskt perspektiv och metod

Diskursanalysen är vad man skämtsamt skulle kunna kalla en paketylösning. Den innehåller både teoretiska grundvalar och metodologiska grepp, och det är av största vikt att man använder sig av båda delarna för att diskursanalysen ska få relevans (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s.10). Eftersom metod och teori är så nära sammanflätat inom diskursanalysen kommer de att presenteras tillsammans i detta kapitel. Diskursanalysen försöker återskapa sociala identiteter, eller roller, genom att ställa dem i opposition till något annat, det är bara i oppositionen som identiteten finns. Det handlar dock inte om några naturgivna identiteter utan ett identitetsuppbyggande genom att självbild och andras bilder processeras och smälts samman (Bergström & Boréus 2005 s.327-328). Museets identitet, eller roll, är alltså inget som jag kan dissekera fram ett exakt svar på, det är ingen given och fixerad beståndsdel som jag kan frilägga och sedan studera, istället handlar det om att belysa möjliga roller, utifrån tidigare forskares tankar, och med hjälp av texterna identifiera de olika museiroller som figurerar.

2.1. Diskursanalysens grunder och socialkonstruktionism

Enligt kommunikationsforskarna Marianne Winther Jørgensen och Louise Philips, med understöd i psykologen Vivian Burrs teorier, bygger all diskursanalys på en socialkonstruktionistisk grund (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s.11). Detta är ett relativt spretigt fält som innehåller många olika teorier och idéer men det finns vissa grundläggande premisser som binder ihop det hela (Burr 1995 s.1-2). För det första är vår kunskap inte i en korrekt och ”naturlig” ett-till-ett relation till verkligheten, för det andra är kunskapen kulturellt och historiskt betingad och det är socialt handlande som bidrar till att forma vår världsbild (Burr 1995 s.3-4). En annan grundinställning är den att människor i interaktion med varandra skapar det sätt vi ser på världen och att vi tillsammans bestämmer vad som är sant och förnekar det som anses falskt. Slutligen blir den världsbild som råder bestämmande för vad som anses naturliga handlingar och vilka som är felaktiga, den sociala konstruktionen av sanning och kunskap får reella och verkliga sociala påföljder (Burr 1995 s.4-5).

En viktig princip som diskursanalysen vilar på är den poststrukturalistiska tanken att världen konstrueras av diskursen och att på grund av språket och dess inneboende instabilitet kan en betydelse aldrig slutgiltigt fastläsas (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s.13)

Mats Börjesson, docent i sociologi, skriver i sin bok *Diskurser och konstruktioner- en sorts metodbok* att en mycket viktig tanke inom det diskursanalytiska fältet är att man starkt ifrågasätter om det finns en direkt och rak överensstämmelse mellan orden och tingen (Börjesson 2003 s.26). Språket definierar och skapar diskursen, inte tvärt om. Språket är inte ett neutralt instrument som på ett sant sätt beskriver världen, det är snarast en omöjlighet att beskriva en sorts given och förutbestämd verklighet. Man använder inte språket för att beskriva något som finns "där ute", utan med språket konstruerar man det man talar om. Att använda språket är en social handling och språket formas i en social omgivning (Bergström & Boréus 2005 s.326). Det är inte en förnekelse av den fysiska världen det handlar om, utan att vi med hjälp av språket skapar en representation av verkligheten, och denna är inte en direkt spegling av den fysiska verkligheten. Representationen blir en del av konstruktionen av verkligheten. Den fysiska världen får sin mening genom diskursen (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s.15). Om man råkar befinna sig utanför den rådande diskursen, och dess sanningar, så blir den teori man lägger fram automatiskt osann. Vad som är sant definieras av diskursen och det är bara om man håller sig till dess givna ramar som man kan lägga fram en "sanning" (Foucault 1993 s.25). Vetenskapen är alltså inget neutralt område där saker bekräftas eller falsifieras utifrån sanningen, vetenskapen utformas i en diskursiv praktik (Foucault 2002 s.216-217).

Diskursanalysen förhåller sig skeptisk till "sanningen där ute", till en absolut nollpunkt och möjligheten att ackumulativt bygga på forskningen tills man nått Sanningen (Börjesson 2003 s.40). Alla forskare utgår dock från någon form av teori, tanke eller idé. Den diskursforskarens språk är precis lika kulturellt uppbyggt och konstruerat som annat språk och det är viktigt att vara medveten om detta. Dock betyder inte det att man i varje tolkande mening måste skriva en fotnot som poängterar konstruktivismen, det hade resulterat i en oläslig text (Börjesson 2003 s.58). Detta gör inte forskningen ointressant eller mindre viktig men med tanke på att vetenskapen så ofta fått revidera det som sagts vara sanningen är det en mer realistisk tanke att vi är en del av det som är sant idag, där vissa saker kommer vara osanna imorgon (Börjesson 2003 s.63).

Det finns olika former, eller snarast inriktningar, av diskursanalys. Vissa är mer renovalt lingvistiska och andra så som Michel Foucaults banbrytande diskursteorier med ett fokus på maktperspektivet. Jag kommer att forma min diskursanalys utifrån den brittiske lingvisten Norman Fairclough och hans kritiska diskursanalys eftersom hans utformning och begrepp är de som passar mitt material bäst.

2.2. Kritisk diskursanalys

Norman Fairclough verkar i en diskursanalytisk tradition som kallas kritisk diskursanalys och den kan skiljas från den Foucaultianska genom att man har ett större fokus på språket i texten (Fairclough 2003 s.2-3). Fairclough skiljer sig också från de deskriptiva diskursanalyserna, där målet är att beskriva utan att förklara, eller att bara förklara målet med det som talats eller skrivits utan en större referens till kontexten. Det finns då en risk i att man ibland inte skiljer på ideologi och kunskap, eftersom man inte ser på det sociala sammanhanget i stort, och därför

riskerar att reproducera ideologierna i texten och därmed legitimera dem som kunskap (Fairclough 2010 s.45,47). Ideologierna kan nämligen lätt bli nästan osynliga och istället bara bli till "sunt förnuft", något som "alla vet" och alla håller för sant (Fairclough 2010 s.46). I Faircloughs diskursanalys är det alltså essentiellt med en dimension utöver själva textanalysen, en social dimension (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s.72). En viktig grundsten i den kritiska diskursanalysen är att diskursen både bidrar till att skapa, forma och omformulera sociala strukturer men att diskursen också speglar dem (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s.68). Det är med hjälp av detta tankesätt som min uppsats hoppas kunna svara på frågan om museernas roller i samhället, det är inte bara diskursen som beslutar hur ett museum ska ses utan man kan se hur diskursen speglar museirollen.

2.2.1. Diskursordning

I texten kan olika ord och fraser struktureras så att de blir likställda med andra, trots att de i ett lexikon inte skulle anses vara liktydiga (Fairclough 2003 s.23). Till exempel kan invandring likställas med kriminalitet i en främlingsfientlig diskurs, även om dessa två ord rent lexikaliskt inte betyder samma sak. En text är nämligen en del av den sociala strukturen och styrs inte bara av våra rent grammatiska regler. Detta kallar Fairclough för "orders of discourse", diskursordning, där han menar att vad som kan sägas/skrivas styrs av stil och genre, det är en social strukturering av språket (Fairclough 2003 s.24-25). Men diskursordningen är inte bara konstituerande. Till exempel använder sig hovet av en viss modell och vissa regler, en diskursordning, när de gör uttalanden, så befästs diskursordningen ytterligare. Som Winther Jørgensen och Phillips uttrycker sig om diskursordningen: "Den är därmed *både* struktur *och* praktik." (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s.76). En nyhetstidningsartikel, som inte befinner sig på en ledarsida, kan inte skriva att det ena eller det andra var bra eller dåligt. Genren gör att de måste hålla sig till någon form av neutralitet. När en text ska analyseras går det inte att separera språket från sociala faktorer, så som relationer, handlingar, människor, omgivningen etc. Det finns inget som bara är rent lingvistiskt (Fairclough 2003 s.24-25). Det är diskursordningen som länkar samman textens inre delar och de yttre delarna, länken mellan den sociala kontexten och själva orden (Fairclough 2003 s.37). Diskursanalysen är studiet av språket, "det lilla", men det ger information om den sociala strukturen, "det stora", eftersom det lilla både formas av och formar det stora (Fairclough 2010 s.31).

2.2.2. Den tredelade modellen

Norman Fairclough delar upp sin analysmodell i tre delar, delar som alla är kopplade till varandra, som tre facetter av samma diskursiva händelse. De tre delarna är: texten (som kan vara skriven eller talad), diskursiv praktik och socialkulturell praktik (Fairclough 2010 s.132-133). Den diskursiva praktiken är textens produktion och konsumtion/tolkning, och det är en praktik som relaterar till både diskursordningen, alltså vad som kan skrivas i en text styrt av sociala strukturer, och till den socialkulturella praktiken. Den sociokulturella facetten är den som rör samhället och kontexten runt texten och den diskursiva praktiken. När analysen sedan ska göras är det i relationen mellan den diskursiva praktiken och den socialkulturella som förklaringarna för textens utseende kan redas ut (Fairclough 2010 s.132).

Diskursiv praktik

Den diskursiva praktiken är produktionen, konsumtionen och tolkningen av texten. När man ägnar sig åt textens egenskaper så rör man också vid produktion och konsumtion, och vice versa. Det är inte klart avskiljda delar utan den diskursiva praktiken inverkar på texten och texten inverkar på den diskursiva praktiken. När man analyserar den diskursiva praktiken läggs fokus på befintliga genrer och hur diskurser används när texten skapas och hur den som konsumerar texten använder dessa diskurser och genrer för att tolka den (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s.74-75). En tidningsläsare och hennes kunskap om tidningsgenren och tidningen blir en struktur för tolkningen, och hur tidningsläsare reagerar och tolkar blir delvis en grund för hur journalisten skriver i tidningen.

Den diskursiva praktiken är under granskning, kontrollerad och rättad men med olika grader av noggrannhet och stränghet, och det varierar hur pass öppen och offentlig denna kontroll av diskursen är (Fairclough 2010 s.138). Tidigare har dessa kontroller av diskursen legat på en mer lokal nivå, så som en institution som inte ger pengar till forskningsprojekt vars frågor, eller möjliga svar, ligger utanför diskursen. Fairclough talar dock om att det idag finns en teknologisation av diskursen där man på en mer global/internationell nivå vill ingripa i diskursens praktik och styra den. Då blir de som kontrollerar diskursen istället utomstående, och de hävdar sin roll som vetenskapsmän, som experter. Deras rätt att kontrollera en diskurs blir svåremotsäglich med vetenskapen som grund, istället för en mer lokal kontroll där en institution har rätt att kontrollera diskursen just på grund av att de är institutionen (Fairclough 2010 s.138-139). Detta blir ett led i en standardisering och centralisering av diskursen när kontrollen kommer ovanifrån och utifrån (Fairclough 2010 s.139).

Sociokulturell praktik

Denna dimension av Faircloughs modell kan förenklat sägas vara samhället i stort, vårt sociala och kulturella samhälle. Den sociokulturella, eller sociala, praktiken är, enligt Winther Jørgensen och Phillips, kopplad till den diskursiva. Den diskursiva praktiken är nämligen den som är länken mellan texten och den sociala praktiken, det är genom den man kan försöka utläsa om och hur diskursen påverkar sin kontext, sin sociokulturella omvärld. För att kunna analysera sociala praktiken, för att nå den dimensionen i analysen, krävs det en utökning från en ren diskursanalys. Målet med den kritiska diskursanalysen är att kunna binda ihop språkbruket, texten, med omvärlden, den sociala praktiken. Det är denna som ger diskursanalysen sin mening (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s.90-91). I min uppsats kommer därför textanalysens resultat att sättas i relation till olika forskares och museologers tankar om museets roller.

Text

Textanalysen är den lingvistiska delen, hur saker som vokabulär, grammatik, syntax med mera konstruerar diskursen. Det är genom texten, och analysen av den, som man kan kartlägga diskursen och därmed göra sin tolkning. Analysen av texten är alltså en betydande del även om den inte kan stå för sig själv utan måste ha de två andra delarna i Faircloughs tredelade modell (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s.87). Min analys kommer inte att innehålla alla de möjliga lingvistiska redskap som

finns att tillgå utan fokusera på ett antal som jag funnit viktiga och relevanta för min analys.

2.3. Uppsatsens textanalys

I detta avsnitt kommer jag att redogöra för den textanalys som uppsatsens material kommer att undergå. Det kommer som skrivet ovan att vara en kritisk diskursanalys, men den rent lingvistiska analysen av texten kommer att vara något avsmalnad och istället varvas med den sociala och den diskursiva praktiken.

2.3.1. Modalitet

Modalitet är enkelt uttryckt hur textförfattaren ställer sig till sina uttryck. Det är stor skillnad på att skriva ”Jag anser att det är den bästa vägen” och att skriva ”Man kan anse att detta är den bästa vägen”. Modaliteten i en mening analyseras genom att titta på textproducentens närhet, dess affinitet, till uttalandet (Fairclough 1992 s.158).

Modalitet kan vara subjektiv eller objektiv. Den subjektiva modaliteten uttrycks med ”jag tror/tänker/tycker”, och det är textproducentens affinitet till påståendet som uttrycks. När det gäller den objektiva modaliteten är det istället oklart vem som uttrycker åsikten ”Detta är den bästa vägen”. Genom att använda objektiv modalitet kan en textproducent gömma sina egna åsikter, eller förstärka dem eftersom objektiv modalitet ofta uttrycker makt och att man vet vad som är sant/rätt. Modaliteten kan också bestämas av uttryck som kallas ”hedges”, där man vill uttrycka en låg affinitet till uttalandet genom att använda uttryck som ”liksom” och ”lite” (Fairclough s.159). Hedges är en form av diskursmarkör, den påverkar inte den rent lingvistiska betydelsen men kan alltså påverka modaliteten. I media kan det ske en förvrängning vad en intervjuad person sagt genom att ett citat förändras från att personen försökt ha en låg affinitet till uttalandet (att talaren inte står bakom idén/åsikten) och kanske använt en objektiv modalitet (alltså att det är en generell sanning) men där journalisten sedan rapporterar uttalandet som att detta är personens egna åsikter och färdig fakta (Fairclough 1992 s.160). Genom att titta på modaliteten i uppsatsens tidningsartiklar kan jag studera hur diskursen byggs upp med hjälp av de olika greppen ovan. Kanske gör journalisterna det som egentligen är åsikter till en mer generell sanning genom objektiv modalitet, eller så vill de distansera sig från ett påstående med till exempel hedges.

2.3.2. Metaforer

Metaforer är inte bara ett litterärt stilgrepp för att uttrycka sig retoriskt vackert, de är även en del av en konstruerad diskurs. Vilka metaforer man använder för att definiera en visst sak bestäms av den diskurs man befinner sig i, och användning av just den metaforen vid just ett visst tillfälle rekonstruerar diskursen. Vissa metaforer är så fast i vissa diskurser att man har svårt att se dem även om de pekas ut. Norman Fairclough tar upp krigsmetaforiseringen av argumentation, här talar vi utan att tänka på det som en metafor om att ”hon attackerade de svaga punkterna i argumentationen” eller ”avväpnande argument” eller ”din argumentation är oförsvarbar” (Fairclough 1992 s. 195).

Vilka metaforer som journalisterna väljer att använda speglar de tankar kring arkitekturen och verksamheten som finns i artikeln och kan ge insikt i (kanske omedvetna) tankar kring museets möjliga roller i samhället.

2.3.3. Intertextualitet/antaganden samt röster

Intertextualitet är hur texter som visserligen är skilda åt ändå refererar till varandra. Detta kan göras på mer eller mindre uppenbara sätt, som när man i den akademiska texten refererar med noter och sidhänvisningar eller som när Helen Fielding döper sin manliga huvudkaraktär till Mr Darcy. Vilket gör att alla som läst *Stolthet och Fördom* förstår direkt vad Fielding syftar till. Tidningstexter kan ofta syfta tillbaka till tidigare artiklar, ibland visar man en liten bild av dem i ett hörn av uppslaget eller skriver i texten att man tagit upp saken tidigare. Dock handlar det inte alltid om såpass direkta och tydliga kopplingar, tidningstexter förutsätter oftast att man har en viss förkunskap om artikelns innehåll och de sociala kontexter som antas vara intuitiva för alla.

Norman Fairclough talar om antaganden och att de till skillnad från intertextuella kopplingar inte syns i klartext i texten. En text är alltid full av antaganden, saker som författaren håller för sant och som genom att inte skrivas ut i klartext blir en sorts sanning (Fairclough 2003 s.40). Till skillnad från intertextualiteten, som öppet tar in andra röster i sitt resonemang så förminskar antagandet andra möjliga röster/idéer/åsikter genom att skapa en gemensam grund (Fairclough 2003 s.41). Det antagna, det implicita, i en text har en viktig social roll. Det visar vilka som hör samman, vilka som har en gemensam grund att stå på, antaganden som är essentiella för olika ideologiska texter eftersom förmågan att utöva social makt kräver att man, i alla fall delvis, kan skapa innehållet av en gemensam grund (Fairclough 2003 s.55). Alla texter och uttalanden är på ett eller annat sätt förenade med andra texter eller uttalande, det finns någon form av relation till andra texter. Detta kallas dialogitet². I en text är det normalt att vissa saker dialogiseras, kanske har journalisten frågat en minister vad han eller hon tycker om en händelse, och att vissa saker inte ges en annan röst. Istället antar man en gemensam idé, tanke eller värdering och ger auktoritet till ett uttalande genom att inte låta någon motsättning få finnas i texten (Fairclough 2003 s.42-43). För att få en uppfattning om intertextualitet och dialogitet i texten är det viktigt att identifiera vilka röster som får höras i texten och vilka, viktiga, röster som saknas (Fairclough 2003 s.47). Det kommer alltså att inleda min analys Om museichefens åsikt om museets nya skepnad utelämnats och det istället är arkitektens åsikter som lyfts fram, skapas ett annat intryck än om det vore den person som ska hålla i verksamheten som ansågs viktig nog att intervjua.

---

²Termen heter dialogicality på engelska.

3. Källmaterial

Jag har valt att låta alla sorters artiklar och författare, från ett antal olika svenska dagstidningar, vara med i undersökningen. Skribenterna är alltså inte bara professionella arkitekturkritiker då uppsatsen inte ska fokusera på arkitekter och arkitekturkritik som genre. Artiklar på tidningarnas insändarsidor samt kommentarer på artiklarna kommer också vara en del av undersökningen. Målet med att använda dagstidningar är att det är den bild som presenteras för den stora allmänheten. För att komplettera denna bild kommer jag även att undersöka vad den svenska tidskriften *Arkitektur* har skrivit om museerna, och huruvida den bild som beskrivs där skiljer sig från eller liknar diskursen i dagspressen.

3.1. Genredefinition

En nyhetstext i en dagstidning är aldrig helt ny, den är en del av en verklighet vi alla har del i och skildras i linje med en redan känd intrig, som att överheten är korrumpad eller att en människa skadar en annan. Läsaren av nyhetstexten är en medskapare och förståelsen av texten bygger på en kulturell överenskommelse över hur nyhetstexten ska se ut rent språkligt, och hur innehållet ska vara arrangerat (Börjesson 2003 s.70).

Artikeln i en dagstidning är en del av en textkedja där det inte längre handlar om enkel ett-till-ett kommunikation. Journalisten skriver sin artikel baserat på olika källor, sedan läser de som köpt tidningen den, varpå de diskuterar den vid lunchbordet och är det en speciellt viktig nyhet kanske det görs uppföljningar i tidningar eller på tv. Artikeln blir alltså en del av en kedja, men en ganska väl utarbetad sådan där journalisterna till exempel skriver sina artiklar utifrån väletablerade konventioner (Fairclough 2003 s.30).

Vid läsningen av nyhetstexter är det av största vikt att i det som skrivs inte tolka in reaktionerna hos läsarna. Självklart kan tidningsartiklar påverka läsarnas åsikter men forskning har visat att konsumenterna kan vara ganska oemottagliga mot till exempel ideologisk påverkan (Fairclough 2010 s.57). Samtidigt ska man inte förringa medias möjlighet att påverka mottagarna, det är de som väljer ut vad av alla världens nyheter som ska läsas och det kan vara svårt att bortse från att när mediamogulen Silvio Berlusconi Forza Italia vann valet 1994 hade de bildats bara tre månader tidigare (Fairclough 1995 s.1-2). Därför är det viktigt att vara medveten om att alla våra dagstidningar har en politisk inriktning och att även om det finns en strävan mot att de politiska ställningstagandena ska finnas på ledarsidan så genomsyrar ändå tidningens politiska riktning alla tidningens artiklar, mer eller mindre medvetet. Därför kommer

varje tidnings politiska inställning att presenteras nedan så att artiklarna i undersökningen kan läsas med detta i bakgrunden.

3.2. Dagspressen

De dagstidningar jag valt att använda är *Sydsvenska Dagbladet*, *Svenska Dagbladet*, *Dagens nyheter*, *Göteborgsposten*, *Skånska Dagbladet* samt *Värmlands Folkblad*. Bland tidningarna finns både lokala och rikstäckande och jag har funnit artiklarna genom att söka i respektive tidnings artikeldatabas. Det finns dock två undantag, *Göteborgsposten* och *Värmlands Folkblad*. *Göteborgsposten* hade inte artiklar äldre än 2005 utlagda på nätet så den artikel jag har därifrån har jag letat fram på Universitetsbibliotekets mikrofilmsarkiv. Artikeln från *Värmlands Folkblad* hittade jag vid en googlesökning på ”Moderna museet invigning”, jag gjorde samma sak med Världskulturmuseet men i det fallet kom bara de stora dagstidningarnas artiklar upp. *Värmlands Folkblad* kan verka något udda i samlingen men tidningarnas geografiska tillhörighet är inte en parameter i denna undersökning.

Nu följer en mycket kort presentation av de ovan presenterade artiklarnas politiska ställningstagande. Två av tidningarna presenterade tydligt sin politiska inriktning på sina hemsidor under rubriken ”om oss”, *Svenska dagbladet* (SvD) som är obunden moderat och *Dagens Nyheter* (DN) som är oberoende liberal. De andra tidningarna har dock valt att inte presentera det på sin hemsida vilket känns mycket vanskligt, för trots att tidningarna självklart vill framstå som objektiva och politiskt obundna så är verkligheten inte sådan och det minskar tidningsläsarnas möjligheter att kritiskt granska artiklarna. *Sydsvenska Dagbladet* (*Sydsvenskan*) skriver dock i sin papperstidning att de är oberoende liberala, så om man läser den kan man få veta deras politiska riktning. Enligt Wikipedia är *Göteborgsposten* (GP) liberal, *Skånska Dagbladet* (*Skånskan*) oberoende centerpartistisk och *Värmlands Folkblad* socialdemokratisk, vilket gör den till den enda röda tidningen bland materialet.

3.3. Tidskriften Arkitektur

Arkitektur är en svensk tidskrift som har publicerats sedan 1901 och kan anses vara den ledande tidskriften på fältet. Man har fokus på svensk arkitektur men gör även internationella utblickar (*Arkitektur* ”The Swedish review of architecture”, Wikipedia ”Arkitektur(Tidskrift)”). I uppsatsen kommer nummer två från 2005 samt nummer ett från 2010 att användas, då det i dem finns stora artiklar om respektive museum som nybyggt. Artiklarna i *Arkitektur* fokuserar såklart just på arkitekturen och är en del av studien för att ge ytterligare ett perspektiv.

3.4. Den mänskliga faktorn

Förutom tidningarnas olika karaktär och politiska inriktning så spelar det givetvis roll vem det är som skriver artiklarna. Vissa journalister i min undersökning är till exempel arkitektur- eller kulturskribenter, detta kommer givetvis påverka vilket fokus de lägger i artiklarna. Dessutom finns det en chatt samt en del

artikelkommentarer i källmaterialet, och de som skrivit i dessa fall har ytterligare ett annat sätt att uttrycka sig än journalisterna. Detta är viktigt att ha med sig under analysens gång för att inte lägga allt för stor vikt vid vad bara en person, eller en grupp med samma intresse till exempel arkitekturskribenter, anser utan att sätta det i relation till andra artiklar och uttalanden. I den mån det går att ta reda på skribenternas orientering och inriktning har detta gjorts och presenteras i analysen.

4. Forskning om museum, arkitektur och roller

I detta avsnitt presenteras andra forskares teorier om museum, arkitektur och dess betydelse. Det finns mycket lite forskning om just relationen mellan ett museums insida och utsida och jag har därför valt att presentera tankar och idéer om museiarkitektur, museiverksamhet och museiroller i stort. Den första delen fokuserar på dessa teman i ett ganska vitt begrepp medan den andra delen som heter ”museets möjliga roller” och den fokuserar på de fyra teman kring museernas roll som jag identifierat. Tillsammans med kapitel fem, en kort sammanfattning om museernas tillkomst, är detta bakgrunden till det som i den kritiska diskursanalysen kallas för social praktik.

4.1. Utsida och insida

Museichefen David Fleming, som har varit inblandad i nybyggandet och renoveringen av flera museer i Storbritannien, skriver i sin artikel ”Creative Space”:

Museum architecture has always been, and still is, an area where pomposity and vain glory can run riot. Museum architects do seem to think that the building is more important than what's in it [...]
Felming 2005 s.53.

Flemings tankar om att arkitekten inte ser till byggnadens inre stämmer väl överens med den hypotes denna uppsats har, nämligen att den offentliga tidningsdiskursen speglar ett fokus på utsida snarare än insidans verksamhet. Fleming tar upp fenomenet Bilbao, där ett arkitektoniskt mästerverk kunde dra upp en okänd industristad på den kulturella toppen, som ett exempel på vikten som arkitekturen kan ha för en plats. Även om både Världskulturmuseet och Moderna Museet i Malmös utseenden kan kännas ganska tama i förhållanden till Guggenheimmuseet i Bilbao, är båda ändå ett led i en omvandling av industristäderna Göteborg och Malmö. Även om dessa museer kommer sent i den omvandlingen av just dessa städer så anses museer och kultur ofta som en viktig motor för orter där den tillverkningsindustri som gjort orten stor lagts ner.

Ett annat exempel är det judiska museet i Berlin som, enligt Fleming, byggdes helt utan tanke på vad som skulle finnas inuti vilket resulterat i att utställningarna där blir mindre lyckade (Felming 2005 s.57). Även museiarkitekten Lee H. Skolnick anser att museiarkitektur ibland har väldigt lite relation till verksamheten, och att istället för att förstärka museets funktion kan arkitekturen ibland hindra den (Skolnick 2005 s.121). Även museologen Elaine Heumann Gurian anser att många museibyggnader är konstruerade för att vara Arkitektur med stort A, istället för att främja och vara en del

av museets funktion och verksamhet. Heumann Gurian ser detta problem både i de äldre stränga praktbyggnaderna och dagens nybyggda museer (Heumann Gurian 2005 s.205). Den diskurs som uppsatsens analys kommer att följa i tidningarna är en diskurs kring arkitekturen och inte kring museet som sådant. Men med detta, och följande kapitelns tankar om museernas roller i samhället, kan ett museologiskt perspektiv läggas på arkitekturen.

4.2. Arkitekturen i en social kontext

Museologen Suzanne MacLeod skriver i sin inledning till boken *Reshaping Museum Space* om hur vi bör sluta se arkitektur som ett estetisk utfall av arkitektens idéer och istället se byggnaden som skapad av en social och kulturell kontext, reproducerad av arkitekturens användare (MacLeod 2005 s.10). MacLeod vill bort från tanken om arkitekten som den enda som skapar arkitekturen, ett från världen avskuret objekt som är perfekt när det är orört. Hon menar att det är bara på byggnaden som ett skal som fokus i forskningen kring äldre museer ligger, att man vill studera arkitekturen som ett fenomen ostört av användning. Att arkitekten talar sitt eget språk kan också leda till att när ett nytt museum ska byggas så blir det visserligen estetiskt tilltalande eller spännande men utrymmena i byggnaden för verksamheten hamnar i andra hand (MacLeod 2005 12-13). Det krävs bara att läsa några meningar om Världskulturmuseet eller Moderna Museet i Malmö i tidskriften *Arkitektur* för att inse att MacLeod har rätt om att arkitekterna pratar sitt eget språk. Man talar om byggnaderna och utrymmena på ett väldigt abstrakt plan som för lekmän kan vara svårt att förstå sig på och verkligen förstå vad det handlar om.

Suzanne MacLeod använder The Walker Art Gallery i Liverpool, öppnat 1877, som exempel för arkitekturens förändring i en social kontext. När det byggdes i slutet av 1800-talet var det som ett led i den uppputsning som då skedde av industristäder som Liverpool och Nottingham där slumkvarter röjdes bort, avloppssystem skapades, installation av rent vatten skedde och liknande förbättringar för att höja levnadsstandarden i staden. En del i denna höjning var att öppna museer och konstgallerier. Att öppna museer och offentliga bibliotek var också ett led i att ge invånarna något att göra i staden, förutom att besöka något av Liverpools nära 1600 alkoholservingar vilkas otroligt stora antal ledde till utbredd alkoholism. Konstmuseet byggdes alltså både för att utbilda arbetarklassen men även för att minska risken för oroligheter och upplopp (MacLeod 2005 s. 13-14). På 1930-talet byggdes The Walker Art Gallery om, den politiska makten hade skiftat från ett råd bestående av en välbärgad social elit som verkade i en liberalistiska anda till högre statlig kontroll, skatt och minskad makt för eliten i första världskrigets efterdyningar. Istället för att vara en ganska pompös inrättning för att ge arbetarklassen lite kultur ville man nu att professionella skulle styra museet och att större fokus skulle ligga på besökarna snarare än bildning (MacLeod 2005 16). Som en del av denna sociala förändring så byggdes entréhallen om och gick från en ganska mörk och lätt olycksbådande plats till ett ljust och öppet rum. Istället för att likna en herrklubb så var entrén efter ombyggnaden i linje med tidens nya offentliga rum. 1939 togs museet över av the Ministry for Food, och inte förrän 1951 öppnade det som museum igen efter en ordentlig ombyggnad (MacLeod 2005 s.17).

Förutom den politiska kontexten som arkitekturen är en del av så påverkar faktorer så som olika instanser och deras åsikter, olika museiorganisationer, lokala styrelser och olika kulturarvsorganisationer. Deras åsikter om vad ett museum skall vara kan givetvis påverka utseendet precis som vilka grupper som sitter med och beslutar om hur ett museum ska se ut vid en arkitekturtävling (MacLeod 2005 s.18-19). De är alla en del av en bestämd diskurs, även om det kan finnas diskurser som är i konflikt med varandra, och därmed blir uppförande av museet och dess arkitektur en del av den rådande diskursen.

4.3. Museets möjliga roller

Uppsatsens diskursanalys av dagspressens åsikter om två nya museers arkitektur får sin relevans och vikt när resultaten från den relateras till tankar om museers roller idag. Detta är den sociala praktiken i Faircloughs tredimensionella modell som ligger till grund för uppsatsens analys.

Museerna idag är under förändring. Den nya tekniken och möjligheten att hitta information i det närmaste direkt, nya sätt att se på lärande och undervisning och kraven på att museer ska bli mer och mer självfinansierade gör att det finns en stor spridning av åsikter om vad som är museets roll och funktion (Higgins 2005 s.217). Förutom förändringar på den tekniska fronten så får museer allt större krav på sig att vara underhållande (där det traditionella museet anses vara en sorts motpol till underhållande) och att man allt mer ska vara en attraktion, med äventyrliga inslag och med ledordet upplevelser. Man kan se en upplösning mellan kulturen och det kommersiella (Witcomb 2003 s.13), i Sverige har till exempel den nya kulturpropositionen från 2009 *Tid för kultur* tagit bort den formulering som funnits sedan kulturpropositionen från 1974 om att man inom kultur ska motverka kommersiella krafter (Sverige. Regeringen (2009)). Museologen Andrea Witcomb argumenterar dock för att detta egentligen inte är något nytt, att museer alltid varit fokuserade på turism och att gränsen mot det kommersiella närmast är obefintlig. Det var till exempel från de nya varuhusen som de första offentliga museerna fick inspiration att använda belysning ovanifrån och använda vitriner för att visa föremålen (Witcomb 2003 s. 21, 27). Den stora förändringen idag ligger inte i museers ekonomiska vinning för samhället, utan att ekonomiska faktorer idag är huvudmotivet till museibyggnad (Witcomb 2003 s.27). Tankarna om museet som en motor för ekonomisk tillväxt eller en profilering av staden eller platsen finner vi både hos Moderna Museet i Malmö, där man fått en hedersnämning i Stadsbyggnadspriset på grund av att det "stärkt Malmös attraktionskraft" (Ishaq & Bergström 2010) och i juryns slututlåtande till arkitektävlingen för Världskulturmuseet så är en av motiveringarna att arkitekturen lockar in besökare.

4.3.1. Placemarketing

Att använda museer som ett sätt att marknadsföra sin stad, sitt land eller sin region är inget nytt fenomen. När de tidiga museerna byggdes drevs man av en blandning av att vilja manifesteras för att visa sin makt inför andra nationer men även för att

stärka den egna nationen och dess självkänsla. I till exempel Dublin gick debatten varm, när förslaget om ett konstmuseum för att stärka den då framväxande nationalistiska rörelsen kom då vissa delar av Dublins befolkning hade olika åsikter om var och hur en sådan byggnad skulle placeras och se ut för att stärka det nationella (Sharp 2003 s.32-51). Ett museum kan också vara en del i att befästa den lokala identiteten, som när man vid sekelskiftet 1900 byggde ett museum i Perth, Australien. Där upplevde kolonistörerna att de befann sig i ett kulturellt vakuum och att landet saknade kulturella och historiska narrativ. Byggandet av museet gav Perth dignitet och en känsla av att staden var gammal, trots att den vid museets uppförande bara var runt sjuttio år (Lewi 2003 s.54,56).

Byggnaderna var extremt symboltyngda med klassicistiska ornament samt formspråk och var en del av skapandet av nya sociala förutsättningar för den framväxande borgerligheten (Giebelhausen (red.) 2003 B s.3-4). Museerna var också viktiga för själva staden, och i början av 1800-talet definierade Jean-Nicola-Louise Durand att en metropol med dignitet krävde flera museer, med inriktningar från naturvetenskap till konst. Durand hyllade den antika staden och dess formspråk och ansåg att det var bäst lämpat vid byggandet av ett museum. Att hävda sin metropolitiska status genom museer fortsatte sedan under hela 1800- och 1900-talet och museikomplex som Museumsinsel i Berlin byggdes för att visa stadens storhet (Giebelhausen (red.) 2003 B s.5).

Vikten av att ha ett museum i en stad fortsatte även om förutsättningarna utvecklades och förändrades och nya roller för museet tillkom, bland annat kom tanken att visa konst på ett ”neutralt sätt” i ”en vit kub” när Museum of Modern Art byggdes 1939 i New York (Giebelhausen (red.) 2003 B s.6). Idag handlar det mycket om det som kallas placemarketing, att placera sig på kartan, antingen regionalt, nationellt eller internationellt. Att bygga ett museum är mer än bara den verksamhet som ska finnas i den, och tilltron till att imageskapandet slutligen ska leda till tillväxt har bitvis varit stor (Ingermark Milos 2010 s.30). Guggenheimmuseet i Bilbao har definitivt satt den lilla spanska staden på kartan och att ett museum, på grund av ett extremt utseende, lockar turister och höjer en hel stads ekonomi har faktiskt till och med kallas för ”the Bilbao effekt” (Toon 2005 s.27).

Det finns också andra vinklar, som när Hässleholm byggde sitt kulturhus i början av 2000-talet var det inte för att locka internationella gäster utan för att sätta Hässleholm på en regional karta och visa att man är mer än en krympande järnvägsknut. Att Moderna museet öppnar en filial i Malmö stärker den profilering som kulturstad som pågått och pågår i Malmö. Tyska Frankfurt am Main valde att bygga inte ett utan tretton museer på 80-talet som en del i Frankfurts försök att omidentifiera sig som stad (Giebelhausen 2003 A s.75, 83). Man ville gå från bilden av Frankfurt som en nedgången industristad till att vara ”Tysklands hemliga huvudstad”. Genom att utöka de kulturella verksamheterna i Frankfurt ville man höja kvalitén på stadslivet. (Giebelhausen 2003 A. s.80-81, 84). Göteborg är en stad med flera stora museer, stora symboltyngda byggnader som Konstmuseet eller Naturhistoriska museet i

Slottsskogen, och bland dessa anrika museer är Världskulturmuseet kanske en profilering mot något mer nytt, ungdomligt och föränderligt för Göteborgs stad.

Vikten av museer, av kulturen, för att skapa inte bara en bra image utan även tillväxt och regional utveckling visar sig i Jenny Johannissons avhandling *Det lokala möter världen- kulturpolitiskt förändringsarbete i 1990-talets Göteborg*. Johansson skriver om den skrivelse som Umeå kommun, Malmö stad och Göteborgs stads kulturförvaltningar skrev 1994 och som riktade sig mot den då pågående statliga kulturutredningen (Johansson 2006 s. 108). Där skriver kulturförvaltningarna att det är viktigt att man satsar pengar på andra regioner än Stockholm och att kulturen är en viktig drivkraft när det gäller att skapa en positiv samhällsutveckling (Johansson 2006 s.108-109). Johansson konstaterar dock att även om kulturlivet kan påverka var människor väljer att flytta och vart företag etablerar sig så är det sällan en avgörande faktor i beslutet (Johansson 2006 s. 111).

4.3.2. Vårda visa samla

Ett museum är, i de flesta fall, en plats där man visar upp föremål på ett eller annat sätt. Man brukar säga att museer har tre uppgifter: vårda, visa och samla. I ICOMs³ etiska regler för museer handlar de fyra första punkterna om just detta. Den första, och kanske då viktigaste, punkten är att museerna är ansvariga för det materiella och icke-materiella natur- och kulturarvet. I denna punkt tar man upp saker som att museet ska ha ändamålsenliga lokaler, att dessa ska vara tillgängliga för alla, ha en tillräcklig finansiering och behandla sin personal väl (ICOM 2005 1.Museerna bevarar[...]). Den andra punkten är inriktad på själva samlandet, att museerna ska ta väl vara på sitt material på rätt sätt och att samla in material. Man går igenom olika viktiga punkter så som att man ska dokumentera på rätt sätt, man ska kunna gallra i samlingarna och tillhandahålla konservatorer när det behövs och lagra samlingarna på ett bevaringsfrämjande sätt (ICOM 2005 2.Museer med egna samlingar[...]). ICOMs tredje punkt är tillhandahållandet och tolkandet av föremålen, och denna punkt handlar alltså om forskning och vikten av att museiföremålen genererar kunskap. Det är viktigt att museernas föremål används för forskning och att forskare får tillgång till samlingarna (ICOM 2005 3.Museerna besitter primärmaterial[...]). Den nästföljande punkten handlar också om kunskap men istället för forskaren så är inriktningen här allmänheten. Museet ska utveckla sin roll som bildningsinstitution genom utställningar och programverksamhet och bör locka så mycket folk som möjligt (ICOM 2005 4.4. Museerna ger oss möjligheter[...]). ICOMs regler cirkulerar kring de traditionella vårda, visa och samla. Museet som en institution som tar hand om sina insamlade föremål och sedan visar upp dem för allmänheten i bildningssyfte är alltså väl befäst. Men tanken om museet som bildningsinstitution står inte oemotsagd. Idag förväntas museer vara mer självfinansierade och från en del håll hörs röster om att museer måste fokusera mer på underhållning än bildning.

I början av 1900-talet tyckte den modernistiska rörelsen att 1800-talets historisistiska museer hade spelat ut sin roll, med vad man tyckte var ett rörigt ihopsamlade av allt möjligt med torrt klassificerande små didaskalier (Vidler 2003 s. 160-161).

---

³ICOM, International Council of Museums, är en internationell organisation för museer och yrkesverksamma inom museiområdet. Syftet är att utveckla och förbättra världens museer. ” (ICOM *Vad är ICOM?*)

Modernisterna ifrågasatte det som 1800-talets museer var uppbyggda kring, nämligen historien och dess roll för nationalism och politik. Bland dem som tyckte att museet fortfarande var en viktig del i en massutbildning fanns det olika idéer om hur det skulle se ut. Man hade idéer som att föremål måste sättas in i exakt den kontext som den befunnit sig i, för att lära ut en sann historia. Andra, som modernismens förgrundsfigur Le Corbusier, ansåg att det var viktigt att föremålen i museet skulle vara "riktiga", nämligen att de skulle vara använda bruksföremål (Vidler 2003 s.162). Ur modernismens museidiskussioner följde ett utökad roll för museerna, som professorn i arkitektur Anthony Vidler beskriver såhär:

no longer dedicated solely to the preservation and exhibition of canonical works of art for uplifting and inspiration, it was to function as an instrument of instruction, informing the new mass public about its own place in the world, its geographical, social, technological, and cultural potentialities.

Vidler 2003 s.163

Istället för statiska dioramor skulle museet vara en allvetande stor funktion som flexibelt kunde anpassa sig efter världens förändring (Vidler 2003 s.163). Huruvida man lyckats lämna det statiska bakom sig kan dock ifrågasättas, även om dioramor inte är speciellt populära längre så tenderar permanenta utställningar att få stå år ut och år in. Långt efter att deras relevans försvunnit vilket gör att de känns närmast uråldriga (Fitzgerald 2005 s.136). Stagnationen i de stora permanenta utställningar, ofta museernas praktutställning, är tyvärr i linje med den bild som finns bland många i samhället, att museer är en tråkig och död plats som bara visar samma saker om och om igen. När Världskulturmuseet i Göteborg byggdes valde man dock att helt gå emot traditionen med permanenta utställningar, och redan i arkitektävlingen formulerar man att man vill att museet inte ska vara ett fast och färdigt monument utan "en levande och föränderlig bruksbyggnad" (SFV 1998 A s.5).

Tingen i ett museum har länge stått i fokus och sakerna i sig kan sägas ha varit nog när man visade upp föremål i de offentliga museernas barndom. Inom den rörelse man kallar "den nya museologin" har man helt motsatt sig detta fokus på föremålen. Man menar att utan berättelser kring tingen och olika narrativ i utställningarna blir föremålen bara stumma ting och att man lägger sig på en närmast elitistisk och antidemokratisk nivå där bara forskarna och de högutbildade på institutionen vet vad ett föremåls mening är. I den nya museologin är det tolkningen av ett objekt som ger det mening och det är mycket viktigt att kunna identifiera den ideologiska bas som museet och de utställningar man gör har (Witcomb 2003 s.86). När det gäller konstmuseer kan det dock nästan anses fult att förklara för mycket, det förstör konstupplevelsen enligt vissa. Det ska bara vara små vita skyltar med namn och möjligen material vid föremålen. Moderna Museet i Malmö tar dock inte denna linje och har bland annat ett audioguidesystem som kanske inte förklarar konsten, för det kan vara svårt eller omöjligt att göra, men som ger information om konstnären och bakgrunden till verket. Moderna Museets dåvarande museichef Magnus Jensen upprepar gång på gång i en chatt på Sydsvenskan.se, innan museets öppnande, att Moderna i Malmö ska vara till för ovana museibesökare och att man ska hjälpa alla att förstå genom "välutbildade värdar, texter och andra hjälpmedel [...]" (Andersson 2009).

4.3.3. Demokrati

I den Svenska kulturfären talar man idag mycket om demokrati, och det är till exempel en viktig del av kulturpropositionen (Sverige. Regeringen (2009). *Tid för kultur*. s. 22, 26, 28, 81, 107) och initiativet Agenda Kulturarv vars syfte bland annat var ”öka kulturarvsarbetets demokratiska förankring och slagkraft” (Agenda Kulturarv ”Gemensam förnyelse”) Även om museer gärna säger sig vara till för alla, och man gärna vill ha målgruppen ”allmänheten”, så upplever inte alla människor museerna på samma sätt (Hooper-Greenhill 1999 s.22). I regleringsbrevet för Statens Museer för Världskultur 2012 så står det att man ska utarbeta en ”Strategi för att främja interkulturellt utbyte, demokrati och mänskliga rättigheter” (Kulturdepartementet 2011 A). Vikten av att en ökad demokratisering för alla, på museer och samhället i stort, framgår av SOU 2005:112. Under år 2004 gjordes det en statlig offentlig utredning om demokrati i Sverige och en delrapport i utredningen var *Demokrati på svenska? Om strukturell diskriminering och politiskt deltagande* SOU 2005:112, som visade att det finns en stor klyfta mellan löftet om politisk jämlikhet och demokrati och hur det faktiskt ser ut. Formellt råder det politiskt jämlikhet i Sverige men det finns en underrepresentation i politiken och på beslutsfattande nivå av de som inte har en etniskt svensk bakgrund (Dahlstedt &Hertzberg 2005 s.10-12).

Museologen Elaine Heumann Gurian skriver i sin artikel ”Threshold fear” att för att locka till sig en bredare allmänhet, och framförallt besökare från grupper som idag är underrepresenterade så som invandrare och personer mellan 18 och 35 år, så måste museerna aktivt identifiera trösklarna och ta bort dem. Trösklarna Heumann Gurian skriver om är alla de hinder, fysiska och mentala, som hindrar en person att besöka museet. Det kan vara allt från svårigheter att nå museet med kollektivtrafik, dåligt med parkeringsplatser, entréavgift och dålig tillgänglighet för funktionshindrade till en arkitektur som skrämmer iväg ovana besökare eller att tillgängligheten i utställningarna för den oinvigde är allt för dålig. (Heumann Gurian 2005 s. 203-204). Heumann Gurian tror dock inte det är möjligt för alla museer att locka till sig detta breda spektrum av besökare, och att inte alla museer, eller deras befintliga besökare, är intresserade av att göra det eftersom man då måste förändra saker på museet vilket det kan finnas motstånd mot både hos personalen och museets frekventa besökare (Heumann Gurian 2005 s. 204-205). Rädslan för att ett museum ska vara för svårt och att man inte ska förstå är tydligt i den chatt som Sydsvenskan.se anordnade innan Moderna Museet i Malmös öppnande där dåvarande museichef Magnus Jensner fick frågor om detta museum är till för ”vanliga människor” och inte bara ”kändiseliten eller kulturmaffian” (Andersson 2009).

För att öka tillgängligheten i ett museum kan man till exempel göra det möjligt för rullstolsburna att ta sig fram smidigt och ha utställningarnas informationstexter på flera språk, men även utställningstekniker spelar in. Starka linjära narrativ förstärker museets traditionella roll som auktoritet och gör att många möjliga besökare känner sig främmande inför att besöka museet (Witcomb 2003 s. 128). Ett annat sätt att öka tillgängligheten för besökare är att låta dem representera sig själva på museet. Museologen Andrea Witcomb beskriver i boken *Re-imagining the museum: Beyond the mausoleum* om hur man på The Western Australian Museum låtit olika grupper i

Australien, så som olika etniska minoriteter eller funktionshindrade, representera sig själva på museet. Man vill både ge en känsla av att samhället äger museet och uppmuntra förståelse och tolerans för västra Australiens mångkulturella samhälle (Witcomb 2003 s.82). I Kulturdepartementets regleringsbrev till fyra stora svenska museer, Statens Museer för Världskultur, Statens försvarshistoriska museer, Statens Maritima museer och Statens Historiska Museer, har alla samma första punkt under rubriken ”verksamhet” nämligen att arbeta för ökad tillgänglighet för funktionshindrade samt locka fler barn och unga till museerna. (Kulturdepartementet 2011 A, 2011 B, 2011 C & 2011 D). Detta visar tydligt på den vilja som finns att göra museerna tillgängliga för alla, och i förlängningen önskan om och tron på museer som demokratins fackelbärare. För Världskulturmuseet i Göteborg har målet redan från början varit att vara öppet och fördomsfritt, och museichef Jette Sanddahl säger i en intervju i *Sydsvenskan* att museet vill ”ge en röst åt dem i samhället vars röster inte hörs” (Waltenberg 2004).

4.3.4. Kunskapstempel och kunskapsförmedling

De stora museerna som byggdes mot slutet av 1800-talet, med kupoler, kolonner och med monumentala och närmast skräckinjagande trappor har kallats för kunskapens tempel, för samtidigt med deras förfärdigande blev kyrkan allt mer sekulariserad och religionen flyttade in i den nya borgerliga privata sfären. Museerna blev en otroligt viktig del av stadskärnan, en lika viktig del som en kyrka eller katedral varit under medeltidens stadsbyggande. Att likna museerna vid tempel för vetenskap är alltså mer än en referens till deras antikiserande utseende (Higgins 2005 s.215-216). Idén om museet som den nya kyrkobyggnaden är inte reserverad till klassicistiska 1800-talsskapelser, när Guggenheim museet i Bilbao byggts ville Guggenheim Foundations ledare Thomas Kern att dess makt skulle liknas vid den som Chartreskatedralen i Frankrike hade över Europa när den stod färdig år 1257 (Higgins 2005 s.216).

Kunskap är starkt förknippat med museer och det var med tankar om bildning som de första offentliga museerna öppnades. Även om museer idag förväntas vara mer underhållande än bildande så kan vi enligt välrenommerade museologen Eileen Hooper-Greenhill inte komma ifrån att utbildningsrollen är viktig för ett museum. Idag handlar dock inte kunskapsförmedlingen bara om att guida skolgrupper eller vuxna besökare utan kunskapsförmedlingen är en del av all utåtriktad verksamhet som museet gör i form av utställningar, workshops och events (Hooper-Greenhill 1999 s.3). Hooper-Greenhill lyfter fram museibesökarens roll som tolkare, hon intar en hermeneutisk position där besökaren beroende på förförståelse och värderingar konstruerar sin egen mening (Hooper-Greenhill 1999 s.12-13). Helt i linje med diskursanalytisk teori anser dock Hooper Greenhill att ”there are limits to the range of meanings that can be accepted in any one place at any one time” (Hooper-Greenhill 1999 s.13). Museibesökarna styrs av vad de vet i förväg, och vad de vet det vet de för att passa in i en specifik social kategori (Hooper-Greenhill 1999 s.13). Det finns ingen mening i museets objekt innan tolkningen av dem, som sker både på ett individuellt och socialt plan, och den kunskap som vi får av objektet är skapad av oss (Hooper-Greenhill s. 23-24). För att förmedla kunskap i en socialkonstruktivistisk värld förespråkar Hooper-Greenhill det hon kallar kritisk museipedagogik, vilket innebär att museet accepterar att besökaren konstruerar sin mening snarare än stumt tar emot

kunskap och att det ett museum kan skapa är nya mötesplatser, synliggöra marginaliserade grupper, legitimera olikheter och föra museer närmare hela samhället (Hooper-Greenhill s.22-23). Detta är vad Hooper-Greenhill ser som museernas kunskapsförmedlande roll, att förändra kulturarvets mening och stärka sociala grupper tillsammans med sina besökare (Hooper-Greenhill 1999 s.24). Den kritiska museipedagogiken ligger nära det som görs på Världskulturmuseet i Göteborg, där man fokuserar på just utsatta grupper, på de som kanske inte fått berätta sin historia tidigare. Vid öppningen av museet hade man bland annat en utställning som hette "Horisonter- röster från ett globalt Afrika" där man blandade in "vanligt" folk från Göteborg med museipersonal och samhällsforskare (Waltenberg 2004).

5. Museerna

För att kunna göra en värdefull analys av skrifterna kring de två svenska museerna krävs en bakgrund om dem och deras tillkomst. Det är en essentiell del i den kritiska diskursanalysen. Man måste studera kontexten för att det ska finnas en mening med textanalysen. Arkitekturtävlingar och andra dokument om motiveringen av valet av arkitekt ger ytterligare en dimension till min uppsats och en bakgrund till diskursen kring byggnaders utseende. I detta avsnitt kommer jag därför kort att redogöra för vad det är för museer och hur deras konstruktion planerats.

Även om dessa museer skiljer sig åt både i utformning och uppdrag så har de en viktig gemensam nämnare att ha i åtanke då båda museerna är statliga museer med sina ”modermuseer” i Stockholm. I Sverige finns det bara tre statliga museer utanför Stockholm, och förutom Världskulturmuseet och Moderna Museet i Malmö är det Sjöfartsmuseet i Karlskrona. En annan gemensam nämnare är de städer där de är placerade, Malmö och Göteborg. Båda är städer som varit centrerade kring industri, och varvsindustri, men där man skolat om och blivit blomstrande städer där kultur varit en viktig del av utvecklingen.

5.1. Världskulturmuseet

Världskulturmuseet öppnade den 29 december 2004 och ligger bredvid nöjesparken Liseberg och discovery science center⁴ Universeum i centrala Göteborg. Världskulturmuseet är ett kulturhistoriskt museum som har försökt vara nyskapande och man har bland annat vunnit priset Årets Museum 2009, då för arbetet med unga vuxna och för att man aktivt försökt spegla aktuella samhällsdiskussioner (Ne.se ”Världskulturmuseet”, Wikipedia ”Världskulturmuseet”). Världskulturmuseet är en del av statliga Världskulturmuseerna, där Etnografiska Museet, Medelhavsmuseet och Östasiatiska Museet också ingår. Dessa tre är alla förlagda i Stockholm, och även om de är separata museer har de en del saker gemensamt så som hemsida och en enhet för marknadsföring och kommunikation.

När Världskulturmuseet i Göteborg skulle byggas föranleddes det av en ganska lång diskussion och uppdraget gavs till Statens Fastighetsverk (SFV) att utlysa en arkitekttävling. I programmet för arkitekttävlingen som SFV skickade ut 1998 angavs mycket noggrant alla de delar som skulle finnas med i arkitekternas förslag, allt från möjlighet till föremålsrestaurering, säkerhet, butik, restaurang och hur mycket

---

⁴Det finns ingen bra översättning för begreppet ”science center” vilket är ett sorts naturvetenskapligt museum med en del forskning och ibland en del experiment, det är dock inte som ett mer renodlat experimentarium.

utställningsyta som var nödvändig. Man betonade också särskilt att man ville att museet skulle vara en del i ett levandegörande av Korsvägen tillsammans med Universeum och en del av den forskning inom föremålsvård och mångkultur som finns på Göteborgs Universitet (SFV 1998 A). Världskulturmuseets placering var en del i en, fortfarande pågående, satsning av Göteborgs stad på ett evenemangsstråk längs Skånegatan (SFV 1998 A). Liseberg, Scandinavium, Ullevi, Universeum, Världskulturmuseet och senaste tillskottet biografen Bergakungen ligger alla, med stora mellanrum, på samma gata. Detta är alla välbesökta institutioner, välkända och populära, men att Skånegatan skulle vara ett stråk för flanörer är för någon som varit på platsen tydligt feltänkt. I en ledare i tidskriften *Arkitektur* skriver redaktionen att även forskningen visat att ett stråk, en promenad, inte ”uppstår bara för att (evenemangs-)hus läggs till hus” (*Arkitektur* 2005 s.8). Det är dock viktigt att komma ihåg att även om man från Göteborgshållet tyckte att satsningen på ett statligt museum i Göteborg var viktigt (Johanisson 2006 s. 108-109, 111-113) så var byggandet ett statligt projekt och Världskulturmuseet är inte i kommunal regi, utan statlig.

Tävlingsjuryn beslutade att av de inkomna förslagen var det ”Ice Cube”, ritat av Londonbaserade arkitekterna Cécil Brisac och Edgar Gonzales, som var det mest intressanta. I motiveringen till varför är det förslagets arkitektoniska kvalitéer som både först och sist poängteras. Så här beskrivs byggnaden inledande: ”Som en stor skulptur, eller ett jättekast, ligger byggnaden nedanför Lisebergsbranten” (SFV 1998 B). Utställningsrummen och de forskarrum och bibliotek man hade specificerat ganska noga i tävlingen, kommenteras i positiva ordalag med några få rader av juryn. Därefter fortsätter man att tala om miljöaspekten, bland annat så har förslaget en tydligare miljöprofil än resterande förslag. Avslutningsvis skriver man igen om byggnaden att ”[s]ammantaget är Ice Cube ett arkitektoniskt spännande förslag, som gör museet väl synligt i staden” (SFV 1998 B). Juryns utlåtande, där fokuset ligger på utformningen av byggnadens utsida och image, ligger i linje med uppsatsen hypotes om ett stort fokus på museers arkitektur snarare än museers verksamhet.

5.2. Moderna Museet i Malmö

Moderna museet i Malmö är en filial till statliga Moderna Museet i Stockholm som invigdes 1958 och vars uppgift är att vårda, visa och samla konst från 1900 och 2000-talet. Moderna Museet i Malmö öppnades den 26 december 2009 och har en likartad inriktning som modernmuseet (Moderna Museet ”Om Moderna Museet”).

Moderna Museet är inhyst i helt nyrenoverade och delvis tillbyggda lokaler, där det under 1990-talet framgångsrika konstmuseet Rooseum låg innan de la ner sin verksamhet 2005, och som innan det var museum var ett elektricitetsverk. Det utlystes ingen arkitektävling utan arkitekten utsågs i samförstånd mellan Stadsfastigheter i Malmö, Kulturförvaltningen och Moderna Museet. Det var arkitekterna Martin Videgård Hansson och Bolle Tham som på inrådan av Moderna Museet i Stockholms chef valdes för projektet. Man hade haft goda erfarenheter av dem när de byggde det prisade konstmuseet i Kalmar och tyckte om deras originella utformning och stil.

Moderna Museet i Malmö hyr byggnaden av Stadsfastigheter och det är enligt dem mycket ovanligt att hyresgästen bestämmer arkitekt för byggen.⁵

---

⁵Muntlig källa från telefonkontakt med Rolf Malmström på Stadsfastigheter i Malmö [2012-03-09]

6. Analys

Analysen är uppdelad i två delar, en för Världskulturmuseet och en för Moderna Museet i Malmö. Dessa är i sin tur uppdelade i rubrikerna Skalet-Arkitekturen och Innehållet-Verksamheten och sedan kommer dessa knytas samman i kapitel 6.3 De olika diskurserna för att anknyta till uppsatsens hypotes och första frågeställning. Därefter kommer resultaten ställas bredvid varandra och förhoppningsvis ge en klar bild över hur museiarkitekturdiskursen i dessa tidningar speglar tankar om museernas roller och ge svar på uppsatsens andra frågeställning.

6.1. Världskulturmuseet

6.1.1. Skalet- Arkitekturen

Världskulturmuseets utseende är unikt och det är visserligen stilmässigt likt grannen Universeum, men annars står det i stark kontrast till kringliggande byggnader. Att byggnadens arkitektur är speciell förstår man när Jette Sandahl, dåvarande museichef, uttryckte sig såhär om utseendet ”- och jag tycker det är fantastiskt. Det är en starkt bidragande orsak till att jag tackade ja till jobbet”(Waltenberg 2004). Ett uttalande som verkligen visar vikten av ett museums arkitektur och utseende. Om museets chef delvis valt sitt jobb utifrån byggnadens gestaltning så ger det stor tyngd åt vikten av en spännande/annorlunda/speciell arkitektur. Uttalandet har hög affinitet och en subjektiv modalitet som knyter yttrandet till Sandahl som person, och som museichef. Denna diskurs om vikten av museets utseende återkommer i flera av tidningsartiklarna.

Bland annat i *Dagens Nyheter*s artikel ”Hiv och indianer inleder satsning på världskultur”, från maj 2004, är fokuset på museets arkitektur och utseende tydligt. Journalisten beskriver glaset, ljuset och materialet och inleder med en beskrivning som återkommer i flera andra av artiklarna: ”en kub i betong, glas och stål [...]”. Just beskrivningen av byggnaden som en kub är mycket förekommande och även orden betong och glas. Ordet betong kanske inte ger de mest positiva associationerna hos många svenskar och som DNS arkitekturskribent Peder Alton skriver i sin artikel ”Så europeiskt, så osvenskt!”: svenskar är rädda för betongytter (Alton 2004). Även i *Sydsvenska Dagbladet* beskrivs Världskulturmuseet just som en kub med betong och glas, här poängterar man dock att många av de stängda delarna, de i betong, är just så på grund av verksamheten innanför (Artsman 2004). När arkitekterna själva beskriver sin byggnad i tidskriften *Arkitektur* talar man mer om glasytorna än betongen och beskriver visserligen byggnaden som en kub men använder även

metaforen geod om byggnaden. Fler metaforer som för tankarna till naturen är att arkitekterna talar om byggnadens olika element, en svamplik pelare och att man flera gånger beskriver en del av byggnaden som en kanjon (Brisac & Gonzales 2005 s.12-13).

Glaspartierna i huset gör att man enligt journalisten Margareta Artsmans, som länge skrivit om kultur i Göteborgsområdet, artikel "Världskulturens museum öppnar upp sig", som förbipasserande kan kika in i museet (Artsman 2004). Tanken om museet som en attraktionskraft i sig är stark för Världskulturmuseet (Johansson 2004). Världskulturmuseet är byggt för att locka in besökare, flanörer, från gatan och arkitekterna själva skriver i sin beskrivning av huset i *Arkitektur* att glaspartiet blir ett skyltfönster mot gång- och cykelbanan och att man mot öster har glas så att Lisebergsbesökarna kan se in i museet (Brisac & Gonzales 2005 s.12). En intressant tanke men flanörer och fönstershoppare passerar inte där, det är människor i rask takt på väg hem som går eller cyklar förbi Världskulturmuseet.

Ett intressant antagande som Alton gör i sin artikel är att det osvenska, och det europeiska, är något positivt, det är det som ska göra det möjligt för Världskulturmuseet att konkurrera med Universeum. Universeum antas utgöra ett hot mot Världskulturmuseet, och den europeiska arkitekturen är den som kan locka över publiken från Universeum. Det är givet i Altons sätt att uttrycka sig att det på Universeum finns en publik som inte går på kulturhistoriska museer, och de kan lockas genom osvensk arkitektur (Alton 2004). Tankar om att det svenska är något negativt finns också hos professorn i arkitekturhistoria, Johan Mårtelius, som skriver att museet kallats osvenskt som beröm, men att det finns vissa svenska, och dåliga, kvalitéer, som att toalettdörrarna tillåts "träda fram i scenografins fokus" (Mårtelius 2005 s.27). Detta likställer Mårtelius med något dåligt, och något som inte hör hemma i världskulturerna, trots att det knappt finns något mer allmänmänskligt än att använda en toalett.

Mårtelius skriver i *Arkitektur* om hur osäkerheten om vad ett världskulturmuseum är och vad det innebär spiller över på arkitekturen och "där brister på tydligt program och innehåll lastar över en stor del av den meningsbärande uppgiften på själva byggnaden" (Mårtelius 2005 s.27). För honom är det tydligt att det är arkitekturen som bär innehållet och i texten förekommer påståendena oftast med objektiv modalitet, där Mårtelius åsikter presenteras som fakta. Att museet är osäkert på sitt uppdrag, som Mårtelius skriver i de inledande raderna, antas vara hur det är, men en åsikt som säkert skulle få motstånd om till exempel museichefen tillfrågats. Men det finns även andra som anser att uppdraget och namnet är otydligt, men där inte byggnaden alls sätts i fokus utan museets innehåll.

Med ett tydligt fokus på vikten av utformningen av byggnaden, som många fler här ovan har, bildar det en stark diskurs där arkitekturen blir det viktigaste när ett nytt museum byggs. Det är med hjälp av arkitekturen som människor ska lockas till museet, röra sig i byggnaden och förstå utställningar och verksamhet och vad som faktiskt visas i byggnaden blir underordnat

6.1.2. Innehållet- Verksamheten

På *Svenska Dagbladets* kultursidor har Eva Bäckstedt, journalist som är en av de få som recenserar kulturhistoriska utställningar i svenska dagstidningar, skrivit en artikel som bara fokuserar på insidan och verksamheten på Världskulturmuseet. Bäckstedt har dock en ganska skeptisk inställning. Redan namnet tycker hon är märkligt och artikeln haglar av antagande, som är mer eller mindre explicita. Till exempel skriver hon att etnografiska samlingar är problematiska och att museets namn är för att kunna "politiskt och moraliskt rättfärdiga själva kärnan i huset, samlingarna" (Bäckstedt 2004). Bäckstedt har många meningar där hon uttrycker en låg affinitet och genom "hedges" verkligen visar att hon inte riktigt tror på påståendet, som med orden "egentligen" och "rimligtvis" i följande citat "[v]ad dessa luftiga fraser egentligen innebär bör rimligtvis framgå av utställningarna" (Bäckstedt 2004). Bäckstedts artikel ansluter till den repartitionsdiskurs som finns i museivärlden, en diskurs hon är ensam om att vara en del av, när det gäller tidningsartiklarna kring invigningen av Världskulturmuseet.

I flera av artiklarna beskrivs de fem, eller några av de fem, öppningsutställningar som Världskulturmuseet har, på ett rakt och närmast refererande sätt. Diskursen syftar till att beskriva utställningarna men man tar inte ställning till innehållet i någon större utsträckning. Eva Bäckstedts artikel "Afrika räddar Världskulturmuseet" är dock ett undantag. Hon ifrågasätter utställningarna, deras upplägg och teman men ger även visst beröm, speciellt till Afrikautställningen (Bäckstedt 2004). Beskrivningen är dock ändå ganska nykter och saknar de metaforer och livliga uttryckssätt som finns i en av artiklarna som beskriver Moderna Museet.

Tanken om vad ett museum är, och för vem, finns på flera ställen i texterna. I *Göteborgspostens* artikel "I Sveriges öga mot världen" skriver man i en bildtext att det nu var dags för det vanliga folket att få komma in på museet (Sundström 2004). *GP* publicerade ingen artikel efter pressvisningen, möjligen skulle det kunna vara för att visa att museet inte bara skulle vara för, som en frågeställare om Moderna Museet i Malmö uttrycket det, "kändiseliten eller kulturmaffian" (Andersson 2009). I *GPs* artikel beskrivs invigningen som stillsam, trots att det framfördes en dans med musik och visselpipor av en sydafrikansk dansgrupp. Diskursen om museet som en stängd, tråkigt och tyst plats är fast rotad bland tidningsskribenterna och besökarna. Två unga besökare i kön till Världskulturmuseet säger, dock med indirekta citat, att de hoppas på ett mer öppet och levande museum. Dåvarande kulturminister Leif Pagrotsky säger att "dagens samhälle som blivit alltmer internationaliserat kräver en ny typ av museer [...]" (Sundström 2004), där han antar att alla vet hur den gamla typen av museum är. Det ligger dessutom ett antagande i att det är viktigt och bra med förändring. Världskulturmuseet är en ny typ av museum, vilket är bra, och står i kontrast till den gamla typen. Pagrotsky säger att detta museum dessutom ska vara demokratiskt, i motsats till de odemokratiska vanliga museer kulturministern målar upp med sina antaganden. Förutom att Pagrotsky ansluter sig till diskursen om museet som omodernt så är hans uttalanden också en del av diskursen kring vem museet är till för, en diskurs som fokuserar på att museet ska vara demokratiskt och till för alla.

I Peder Altons artikel i DN, som främst handlar om Världskulturmuseets utsida, beskrivs dock utställningarna kort mot slutet och Alton avslutar med att säga att

”[å]tminstone är första stenen lagd för en inbrytning i en museivärld som annars hotar att somna in för gott” (Alton 2004). En mening där den objektiva modaliteten gör att Altons påstående blir fakta istället för en åsikt och det blir inte bara Altons åsikt utan en självklarhet, en sanning. Byggnadsmetaforen med att första stenen är lagd stärker den åsikt som Altos framhäver, nämligen att utseendet och arkitekturen är viktig och kanske är det bara genom arkitektur som museivärlden kan räddas från att dö ut? Mats Widbom, utställningschef och konstnärlig ledare för Riksutställningar, skriver i sin artikel i *Arkitektur* om just utställningarna, men då tidskriften handlar om arkitektur handlar artikeln om utställningsformen. Det räcker med en snabb blick över den lilla faktarutan om utställningarna för att förstå att detta inte handlar om innehållet, då det som presenteras är vem som gjort design, konstruktion, teknik och hur stor yta utställningarna upptar. Även om det i texten nämns lite om innehållet så är det utställningarnas form som intresserar och hur formen påverkar innehållet (Widbom 2005 s.24-25). Både Altons och Widbom är en del av diskursen som anser att arkitekturen på ett museum är det överordnade, en diskurs som även återkommer i texterna kring Moderna Museet i Malmö.

6.2. Moderna Museet i Malmö

6.2.1. Skalet-Arkitekturen

När Bolle Tham och Martin Videgård beskriver sin arkitektur i *Arkitektur* så är det i relativt enkla ordalag utan den mängd av abstrakta beskrivningar som man finner i texten skriven av arkitekterna bakom Världskulturmuseet. Tham och Videgård skriver dock att ”konstmuseet i sin egenskap av publik byggnad representerar en ovanlig möjlighet att skapa ett nytt nod i staden” (Tham & Videgård 2010 s.54). Detta påstående har det underliggande antagandet att ett konstmuseum är något positivt som människor vill besöka, hur skulle annars denna nya nod uppstå? Det presenteras som fakta både genom antagandet och genom objektiv modalitet, där ingen agent som uttrycker detta finns i meningen, det ”bara är så”. Deras uttalande är starkt kopplat till diskursen om museet som en tillväxtfaktor i regionen, en diskurs som dock till största del är kopplat till museets verksamhet.

Olof Hultin skriver i *Arkitektur* att fasadens orangea färg ligger i tiden och saker som ligger i tiden kan lätt bli omoderna snabbt men ”det kanske är oväsentligt? Motsättningen mellan ”moderna” och ”museet” får bli synlig också här” (Hultin 2010 s.61). Hultin sätter modernt och museum i ett givet motsatspar, läsaren antas förstå att museet (precis som den gamla elektricitetsverks byggnaden från 1900) är något gammalt och otidsenligt men att det kan kombineras med det nya och moderna, den orangea plåten.

I *Skånskan* skriver Britte Montigny om förvandlingen av Rooseum till Moderna Museet, med ungefär två veckor kvar till starten. Hon inleder med att byggnaden förändras, ”det borras hamras, gjuts, målas, byggs till och om” i vad hon kallar ”Johan Smedbergs vackra tegelbyggnad från förra sekelskiftet”. Att byggnaden redan byggts om från det ursprungliga elektricitetsverket 1988 för att bli konstmuseet Rooseum väljer Montigny att inte ta upp. Hon frågar också varför namnet måste ändras, när

Rooseum har en positiv klang och om det namnet ska ”bara förpassas ut i glömskan?”(Montigny 2009 A). Med objektiv modalitet, där ingen specifik individ tillskrivs att tycka namnet är positivt, blir påståendet en sanning. Montignys något kritiska inställning till Moderna Museet kan man också se i ordvalet ”oerhörda” om de krav som ställts på säkerheten och klimatet i museet. I Svenska Akademiens Ordbok definieras ordet oerhörda som något som saknar motstycke och som är av ”synnerligen allvarlig natur”⁶ eller så kan det användas som ett förstärkningsord med betydelsen ofantlig, överväldigande, enorm eller kolossal. Ordet oerhört i Montignys mening ger intrycket av att kraven just ofantliga och överväldigande, något närmast onödigt. I *Sydsvenskan* skriver frilansjournalist Arvid Jurjaks att byggnaden har ”genomgått en rejäl renovering för att passa internationell standard” (Jurjak 2009). Här finns ingen antydning att det skulle vara ett ofantligt jobb, eller ett oerhört krav, att anpassa sig.

I början av december hörde Håkan Löfgren, arkitekt på Abskissa arkitekter AB, av sig till *Skånska Dagbladet* och klagade på att den orangea färgen förstör deras arbete. Löfgren använder sig av en väldigt stark metafor för att beskriva färgen och dess inverkan, nämligen att den ”våldför sig på resten av kvarteret” (Henzlert 2009 A). Löfgren säger också att ”det är stora problem för alla som bor och verkar här med fönster mot museet”(Henzlert 2009 A), ett uttalande som gör att alla dessa människor infattas i en grupp som tycker som Löfgren. Det är dock bara Löfgren som uttalar sig i tidningen och han hänvisar inte konkret till någon annan hyresgäst eller någon form av protestlista, så man kan undra om de andra med fönster mot museet verkligen tycker det är så illa? Löfgren gör också uttalandet med objektiv modalitet och låg affinitet för att påståendet ska ge intryck av att vara fakta. Håkan Löfgren säger att det är just färgen som är problemet men att han gillar formen i övrigt. Han säger sedan att han tror färgen är ett misstag på grund av oerfarenhet. Arkitekterna Videgård och Tham försvarar sitt färgval med att det signalerar att det händer något nytt i kvarteret, något som även Stadsbyggnadskontoret tagit fasta på när man godkänt färgen (Henzlert 2009 A).

Moderna Museets färg får även dagen efter en tidningsartikel i *Skånskan*, med titeln ”Färgval på ”Orange” museet upprör” (Henzlert 2009 B). Redan titeln visar var John Henzlert står. Han har bytt ut Moderna mot Orange, där alltså färgen och utsidan blir det som definierar museet. Han väljer även att skriva att det upprör, vilket kan få en läsare att tro att artikeln kommer att vara full av upprörda röster. Så är inte fallet. Artikelrubriken borde vara att museet upprör få. Henzlert har stått utanför Moderna Museet och frågat förbipasserande om deras åsikter, en av personerna citeras och hon tycker att byggnaden ”är ful, hemsk, gräslig [...]”(Henzlert 2009 B). Ingen av de andra förbipasserande får sina röster i tidningen trots att ingressen säger att åsikterna om färgen går isär. Henzlert har även intervjuat kommunalrådet Anders Rubin som sitter i stadsbyggnadsnämnden som säger att de godkänt färgen men att det är tjänstemännen som avgjort frågan och att politikerna sedan litar på dem. Rubin försöker hålla en låg affinitet till påståendet om färgen och gör heller ingen direkt kommentar om den. Artikeln avslutas med att Henzlert skriver att de förbipasserande alltså har olika åsikter om färgvalet men att de flesta kan förstå att färgen irriterar

---

⁶ Svenska Akademiens Ordbok <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/>

(Henzlert 2009 B). Att ha förståelse för en irritation är dock inte alls samma sak som att själva irritera sig på färgen.

Den orange färgen nämns i alla artiklar om museet. Den verkar helt enkelt vara omöjlig att ignorera. När *Svenska Dagbladet* skriver om Moderna Museets invigning skriver man direkt att det är fasaden i ”besinningslöst orange” som ger filialen ”en omedelbar plats i solen” (Allgårdh 2009). Det är arkitekturen, byggnadens utseende, som är det som gör Moderna Museet stort.

Efter att ha besökt Moderna Museet strax innan invigningen publicerade *Dagens Nyheter*, *Sydsvenskan*, *Värmlands Folkblad* och *Skånskan* artiklar om det. Artiklarna skiljer sig dock åt. *Skånskan* fokuserar mest på konsten och innehållet, liksom *Sydsvenskan* vars titel ”Här ska konsten härska” står i kontrast till DN:s ”Moderna i Malmö öppnar med färgchock”. *Värmlands Folkblad* skriver att Moderna Museet i Malmö ”ska fungera som ett utropstecken i konstvärlden”, vilket man tolkat genom ”knallorange plåt, en jättelik vit kub och en världsberömd get” (Ullberg 2009). Två av tre uppräddade saker har arkitekturen i fokus, bara en handlar om utställningarna. I DN:s artikel talar man först och främst om arkitekturen, och med ett tydligt fokus på den orangea färgen. Skribenten Birgitta Rubin beskriver intrycket i entrén som ”bedövande”, ett ord som inte väcker några positiva reaktioner utan istället förstärker den kritiska inställning Rubin har till färgen. Hon liknar färgen vid den som användes på 70-talet, som hon kallar ”världshistoriens fulaste mode” (Rubin 2009). Ett uttalande som antar att modet på 70-talet verkligen skulle vara absolut fulast, även om det antagligen är ett uttalande som det finns otroligt mycket åsikter om.

Alla dessa artiklar, journalister och intervjuade visar hur viktig arkitekturen är när Sveriges nyaste statliga museum byggs. Arkitekturen både upprör och beundras, men alla är ändå en del i diskursen som placerar arkitekturen i rampljuset och innehållet blir sekundärt.

6.2.1. Innehållet-Verksamheten

Skånska Dagbladet innehöll flera artiklar om Moderna Museet innan det var färdigbyggt och där fokus till stor del låg på utsidan, och på den orange färgen. När utställningarna väl börjat flytta in och under själva invigningen fokuserar man dock på dem. Konstkritikern Britte Montigny skriver dock den 19 december att hon är delvis skeptisk mot interiören eftersom att den riskerar att hota en av primärutställarnas verk på grund av sin rymd och vithet. Över lag är hon dock väldigt nöjd med de utställningar som ska finnas på invigningen av museet och använder sig av metaforen ”smakrik cocktail” om dem (Montigny 2009 B). Detta ger associationer till något lite förfinat och elegant. Helt andra associationer hade dykt upp om hon jämfört det med till exempel en grogg. Montignys beskrivning av utställningarna och konstverken är ganska avskalad och refererar mer till museets innehåll än beskriver det. Även Arvid Jurjaks beskrivning följer detta upplägg, en ganska torr beskrivning av vad man ser. En annan sorts diskurs är den som Sophie Allgårdh, konstvetare och konstkritiker, presenterar i sin artikel ”Filialen måste våga mer” som ingående beskriver de olika konstverken och använder sig av ett målade språk som har likheter med det som används av arkitekterna i *Arkitektur*. Hon använder många

uttryck som visar på att hon är väl insatt i det som visas, till exempel ”på postmodernt manér använde sig Tuymans av en malström av snabbt förbiilande bilder [...]”. Allgårdh använder sig också av metaforer för att beskriva konsten, att hon velat se en av konstnärernas process ”mitt i stormens öga” och att ”Astrid Svangren omfamnar sitt verk med ett poem [...]”. En diskurs i motsatt till den rent beskrivande och som visar på ett engagemang och en inlevelse i det som betraktas.

Öppningsutställningarna på Moderna Museet beskrivs i generellt positiva ordalag i de flesta artiklarna. *Svenska Dagbladets* skribent Sophie Allgårdh är visserligen överlag nöjd med utställningarna men önskar att Moderna Museet skulle ha synat och tagit ställning till verken de visade i sin 60-talsutställning *Moderna tider*. Hon tycker att Museet borde göra ”när- och motläsningar av sina egna samlingar [...]”, eftersom Malmöfilialen är tänkt att stå självständigt från Stockholms Moderna (Allgårdh 2009). *Sydsvenskans* Arvid Jurjaks ifrågasätter det fokus på 60-talet som finns i Moderna Museets öppningsutställningar, att det bara ska vara en ”ängslig vurm för moderskeppets glansdagar i huvudstaden [...]”. Magnus Jensner tillbakavisar dock detta och talar istället om att man behöver etablera sig i Malmö, och att man vill locka en så bred publik som möjligt till museet (Jurjaks 2009). Under invigningen av Moderna Museet talade regionråd Rolf Tufvesson om att kulturen är en viktig del för att binda samman människor och det behövs mer än broar och tunnlar (Rodriguez Moreno 2009). En inställning som inte delades av användarnamnet ”Skattebetalare” som kommenterade artikeln. Den användaren ville att pengar skulle läggas på sjukvård eller nya vägar istället för konst. Det är dock därefter flera användare som försvarar Moderna Museet, och det faktum att skattepengar också kan gå till kultur.

Dagens Nyheter skriver, i en artikel innan öppningen, om samarbetet mellan Stockholm och Malmö att Malmö ska få tillgång till allt som Moderna i Stockholm kan låna ut, vilket man visar prov på genom att låna ut Robert Rauschenbergs get. Moderna Museet i Stockholms överintendent Lars Nittve säger att det är viktigt att inte satsa allt på huvudstaden utan att ”även mindre regioner behöver kultur som tillväxtfaktor”. Magnus Jensner, dåvarande museichef, hoppas att Moderna Museet i Malmö ”ska skaka liv i konst- och kulturlivet igen” (Rubrin 2009).

En anledning till att man valt utställningen *Moderna tider* är att kunna locka en så bred publik som möjligt (Jurjaks 2009). Vikten av att locka andra än de mest invigda besökarna ser man också i Jensners svar i chatten han medverkade i på *Sydsvenskans* hemsida där han säger att Moderna ska ha olika typer av pedagogik för att locka även inte så vana museibesökare (Andersson 2009). Man hoppas att locka mycket besökare till Moderna, 80 000 mer än Rooseums 20 000 dess sista verksamhetsår 2005 (Allgårdh 2009). Om museet lockar fler besökare till sig kan enligt Jensner vara avgörande för hela regionen eftersom det kan få fler att göra en dagsutflykt till Malmö istället för Köpenhamn (Rubin 2009). Diskursen om museet som motor i regionens tillväxt är alltså väldigt tydlig när det gäller Moderna Museet, det är flera olika artiklar som tar upp hur museet och dess innehåll påverkar regionen.

6.3. De olika diskurserna

Moderna Museet i Malmö och Världskulturmuseet i Göteborg är två statliga museer med en unik arkitektur men de är ändå två mycket olika museer, nämligen ett konstmuseum och ett kulturhistoriskt museum. Diskurserna i tidningarna när dessa museer öppnades har både likheter och skillnader. I detta avsnitt kommer de tydligaste diskurserna i materialet att definieras.

6.3.1. Det omoderna museet

En av de diskurser som finns bland artiklarna om båda museerna är den om museet som något omodernt och tråkigt. Tanken om museet som något förlegat och gammalt visar sig tydligt bland åsikterna i tidningarna, vilket som belyses väl i följande citat av två besökare vid invigningen av Moderna Museet ”-Vi undviker oftast museer, men det här är kul för det känns väldigt modernt” (Rodriguez Moreno 2009). Ett uttalande som ligger i linje med flera andra, om båda museerna. Världskulturmuseet beskrivs bland annat av Leif Pagrotsky som en ny typ av museum, som alltså står i kontrast till den gamla typen som är ett stängt och odynamiskt museum. Även två besökare, två 25-åringar, hoppas på ett ”mer öppet och levande museum” (Sundström 2004).

Det är en diskurs som handlar om att museer är omoderna, gamla och tråkiga. När det gäller Världskulturmuseet anser Peder Alton i *DN* att det är museiarkitekturen som ska stå för förändringen och det är den som kan väcka upp inte bara Världskulturmuseet utan hela museivärlden, eftersom den ”annars hotar att somna in för gott” (Alton 2004).

6.3.2. För vem är museet?

En annan diskurs som finns i artiklarna om båda museerna är den om vem museet är till för. När det gäller Moderna Museet talar Magnus Jensner flera gånger om att Moderna vill locka en stor och bred publik, bland annat genom olika pedagogiska tekniker så att alla kan förstå konsten och att museet inte ska uppfattas som ”svårtillgängligt, konstigt eller kanske bara dumt” (Andersson 2009). Diskursen om att museerna inte är till för alla handlar för Världskulturmuseet om demokrati. I *Göteborgspostens* artikel från invigningen säger Leif Pagrotsky att museet ska vara demokratiskt, och att det ska vara fri entré för att alla ska kunna gå dit (Sundström 2004). Även Jette Sandahl säger till *Sydsvenskan* att museet ska vara ”-öppet och så fördomsfritt som möjligt [...] (Waltenberg 2004). Hon säger också att en av hennes ambitioner med museet är ”att ge en röst åt dem i samhället vars röster inte hörs [...] (Waltenberg 2004).

Diskursen om museernas tillgänglighet cirkulerar dock bara kring den psykiska tillgängligheten, den fysiska tillgängligheten får inget utrymme.

6.3.3. Museet som motor

En mycket tydlig diskurs är den om museet som en motor för regionen det placeras i, vilket är en diskurs som finns främst i Malmö men även delvis i Göteborg. I Göteborg handlar det snarast om Världskulturmuseet som en viktig del i det evenemangsstråk

man vill ha längs Skånegatan, och redan i arkitekttävlingen pratar man om vikten av evenemangsstråket. Världskulturmuseets arkitekter beskriver själva hur flanörer ska lockas in i museet med hjälp av arkitekturen (Brisac & Gonzales 2005 s.12).

När det gäller Moderna Museet i Malmö finns det dock många uttalanden om museets vikt för Malmö, och regionen. Museets arkitekter beskriver byggnaden som en möjlighet till en ny nod i staden, något museet ska skapa genom sin speciella arkitektur (Tham & Videgård 2010 s.54). Lars Nittve påpekar att kultur är en viktig tillväxtfaktor i mindre regioner och Magnus Jensner talar om hur Moderna Museets öppnande kan bli ett lyft för hela Malmöregionen (Rubrin 2009).

6.3.4. Vikten av arkitekturen

I tidskriften *Arkitektur* är det, självklart, arkitekturens betydelse som lyfts fram. Om man läser artiklarna i denna tidskrift så råder här definitivt en diskurs som säger att arkitekturen är det som är det viktiga för ett museum. Johan Mårtelius skriver att på grund av Världskulturmuseets otydliga program och innehåll så blir det arkitekturens uppgift att förklara och bära museet (Mårtelius 2005 s.27). Den artikel som ligger närmast verksamheten på museet är den skriven av Mats Widbom om utställningsformen på Världskulturmuseet, men i den berörs innehållet mest som något att lägga i formen (Widbom 2005 s.24-25). Men även utanför *Arkitektur* beskrivs arkitekturen som essentiell och bland annat Peder Alton skriver att det är arkitekturen som gör att Världskulturmuseet kan konkurrera med Universeum och det är genom arkitekturen som Världskulturmuseet blir en första del i att väcka vad han kallar ”en museivärld som annars hotar att somna in för gott” (Alton 2004). Han ansluter sig alltså till den diskurs som höjer arkitekturen över museets verksamhet och innehåll. När det gäller Moderna Museet så skriver dess arkitekter att museet som publik byggnad kan skapa ”ett nytt nod i staden” (Tham & Videgård 2010 s.54). Tydligt i linje med den diskurs som kretsar kring betydelsen av just byggnaden. En diskurs som är väldigt positivt inställd till arkitekturens roll och möjligheter.

När det gäller Moderna Museet finns det en diskurs som inte är lika positivt inställd, framförallt framförd av *Skånska Dagbladet*. Där skriver man bland annat i ganska negativa ordalag om ombyggnaden av Rooseumbyggnaden och onödigheten i att lägga massvis med pengar på att ha klimatanläggning och hög säkerhet (Montigny 2009 A). Man publicerar också en lång artikel med en arkitekt som är mycket missnöjd med den orangea färgen (Henzlert 2009 A) och har dagen efter en artikel där man i rubriken kallar museet ”Orangea Museet”, där färgen och utseendet alltså får ta över helt över innehållet (Henzlert 2009 B). Denna mer negativa diskurs finns inte bland tidningsmaterialet om Världskulturmuseet.

6.3.5. Repartition

Trots att Världskulturmuseet är sprunget ur, och delvis är, ett etnografiskt museum är det bara en av skribenterna, Eva Bäckstedt på *Svenska Dagbladet*, som diskuterar problematiken i detta. Hon är den enda som rör diskursen kring repartition, imperialism och rätten till samlingarna med frågor som ”Hur mycket är rent stöldgods?” (Bäckstedt 2004). Diskursen kring repartition är komplicerad och det finns ofta inget enkelt och ”rätt” svar på vem föremålen egentligen tillhör. Till

exempel har Silverbibeln nu befunnit sig längre i Sverige än den gjorde i Prag innan den stals av svenska trupper 1648, där den då funnits i 100-150 år (Uppsala Universitet "Silverbibeln"). Det kan diskuteras huruvida detta kan ses som en diskurs i denna uppsats tidningsmaterial eftersom det bara är en journalist som berör den men eftersom det är en stor och viktig diskurs inom museisfären så anser jag att den är relevant att ta fasta på.

6.3.6. Utställningarna- förnuft eller känsla?

När det gäller utställningarna på museerna så är en form av diskurs dominerande för dem båda. Det är en kort beskrivande redogörelse av verken/utställningarna utan att lägga in några starka subjektiva åsikter. Lilith Waltenberg, dåvarande kultur- och nöjesskribent på Sydsvenskan, beskriver Afrikautställningen på Världskulturmuseet med "I "Horisonter" har museet till exempel lyft fram 800 objekt från den Afrikanska kontinenten [...]"(Waltenberg 2004) och Birgitta Rubin, kultur- och konstkritiker på DN, beskriver Luc Tuymans utställning på Moderna Museet med "hans motiv är nutida, hämtade från filmer, tidningar, nätet, övervakningskameror och snap-shots med mobilkameror" (Rubin 2009). Självklart finns det ett visst mått av subjektiva beskrivningar av utställningar, så som när Peder Alton kallar utställningen Fred Wilson byggt (dock utan att nämna utställningens namn) för "en liten pärla [...]"(Alton 2004). Överlag fokuserar dock utställningsdiskursen på att hålla ett slags neutralitet och avstånd till utställningarna och man verkar inte vilja göra recensioner av dem.

Sedan finns det två artiklar som har en motsatt diskurs där en handlar om Moderna Museet och en om Världskulturmuseet, båda är från *Svenska Dagbladets* kultursidor. Istället för neutralitet och avstånd talar dessa två artikelförfattare om vad de tycker om utställningarna och beskriver dem på ett sätt som visar att de verkligen studerat dem ingående. Sedan skiljer dock sig artiklarna åt i sin diskurs. Sophie Allgårdhs artikel "Filialen måste våga mer" är full av färgstarka beskrivningar av konstverken till exempel "Verken präglas av ett dämpat temperament där världen betraktas på avstånd, som genom ett filter" (Allgårdh 2009). Allgårdh använder också en del metaforer i sin beskrivning så som "mitt i stormens öga" och att "Astrid Svangren omfamnar sitt verk med ett poem [...]". Artikeln är tydligt full av subjektiva åsikter, något som saknats i de andra artiklarnas diskurser, detta är en diskurs baserad på känslor och engagemang. Likadant är det med Eva Bäckstedts artikel "Afrika räddar Världskulturmuseet", den är späckad med hennes åsikter och upplevelserna av utställningarna. Bäckstedts diskurs skiljer sig dock från Allgårdhs då hon inte alls använder det målande och metaforrika språket. Istället är Bäckstedt mer rakt på sak och skriver att "mest gripande är fotomaterialet från den föga kända blodgivarkatastrofen i Kina [...]" eller "det hela känns en smula över-scenograferat"(Bäckstedt 2004).

Det finns alltså två olika diskurser kring museernas utställningar, nämligen den beskrivande och förhållandevis neutrala och den fylld med engagemang och känslor.

6.4. Museiroller

I detta avsnitt kommer diskurserna kring museerna att utvecklas och jämföras med den forskning om museets olika roller som identifierades i kapitel 4.3. Jag kommer också att försöka se vilka roller som tillskrivs Moderna Museet i Malmö respektive Världskulturmuseet. Dessa roller är alltså de som tillskrivs av skribenterna och de diskurser man för i tidningarna och det är inte alls säkert att dessa roller stämmer med hur museerna själva ser på sig och sitt uppdrag.

6.4.1. Placemarketing

En av de identifierade diskurserna i min uppsats är just den om museet som en motor och som ett sätt att placera staden regionalt och nationellt. När det gäller Världskulturmuseet är denna diskurs inte lika stark, och Göteborg är en stad som redan har flera stora museer och redan utan Världskulturmuseet så uppnår man Jean-Nicola-Louise Durands 1800-tals definition av en metropol som en stad med flera olika typer av museer (Giebelhausen (red.) 2003 B s.5). Rollen som imageskapande är inte så stor för Världskulturmuseet, även om man från politikernas håll vill att den ska spela roll för evenemangsstråket längs Skånegatan.

I artiklarna om Moderna Museet i Malmö är dock idén om museet som en viktig dragningskraft i regionen framträdande. I flera av artiklarna nämns museet som en möjlighet att locka stor publik, en publik som inte bara ska bestå av vana konstmuseibesökare, och att man ska vara en motor för hela regionen. Detta ligger helt i linje med den tilltro det finns för att ett imageskapande museum kan skapa tillväxt för en hel region (Ingermark Milos 2010 s.30). Det är vad man kan kalla "Bilbao-effekten", att ett museum med ett extremt utseende kan lyfta en hel stad (Toon 2005 s.27). Diskursen kring Moderna Museet visar att man tror på en stark länk mellan museer och ekonomisk tillväxt, även om det är en mer nedtonad version än det extrema lyft industristaden Bilbao fick när Guggenheimmuseet byggdes. Tilltron till kulturen, och museet som en kraft även för ekonomisk tillväxt hittar vi även i Jenny Johannissons avhandling om Göteborgs kulturpolitik, där hon konstaterar att kulturen, av politiker, kan betraktas som ett redskap för att skapa en ekonomisk tillväxt (Johannisson 2006 s.163). Placemarketing-rollen är alltså stark för Moderna Museet i Malmö. Både journalister och intervjuade anser att det är en mycket viktig roll och den lyfts därför fram. Kulturen, och dess roll som en faktor för det ekonomiska läget, ligger helt rätt i tiden där kulturinstitutioner som museer ska vara så självförsörjande som möjligt och istället för att kosta samhället pengar ska man vara en motor för den ekonomiska tillväxten. Enligt Andera Witcomb är gränsen mellan kommersialism och museer väldigt fin och enligt henne är detta ett tillstånd som funnits länge (Witcomb 2003 s. 21, 27). Samtidigt det går inte att förneka att här i Sverige finns det en förändring i kulturpolitiken, och man vill åtminstone inte motverka kommersialismen inom kulturen längre i och med den nya kulturpropositionen.

6.4.2. Vårda visa samla

Kring vården och insamlingen av museiföremål finns det ingen diskurs i artiklarna förutom den ganska korta referensen till repartitionsdiskursen i Eva Bäckstedts artikel. Även om insamling och vården av föremålen är en viktig del i ett museums

uppgifter, vilket är tydligt i ICOMs etiska regler för museer, så är det alltså en museiroll som inte tar någon större plats i tidningarnas artiklar. Detta kanske inte är speciellt förvånande, då rollen som insamlare och föremålsvårdare är något som inte syns utåt i museet utan befinner sig ”bakom kulisserna” på museet. Att repartitionsdiskursen bara är närvarande i en enda tidningsartikel är dock oväntat när det gäller Världskulturmuseet, som med sin bas i det tidigare etnografiska museet har en samling av föremål där repartition är högst aktuell. Men intresset för samlingarna bakom kulisserna är helt enkelt inte stort, närmast obefintligt, när man öppnar två nya museer, istället är det andra saker som får stå i fokus. Kanske kan tankar om samlingarna komma i efterhand, när nyhetens behag har svalnat. Världskulturmuseet själva gjorde för två år sedan utställningen ”En stulen värld” där man förutom att berätta om ett sydamerikanskt indianfolks begravningsriter diskuterade hur dessa fantastiska textilier förvärvats och att man från peruanskt håll kräver att de återlämnas.

Museet som en plats där man visar föremål/konstverk är däremot en tydlig och stark roll i materialet. Alla artiklarna nämner utställningarna, om än att några gör det på två tre meningar. Det är tydligt att det krävs någon form av hänvisning till utställningsverksamheten när man skriver om ett museum. Vissa använder sig av en mer målande och personlig diskurs när utställningarna beskrivs men majoriteten använder ett ganska stort mått av objektivitet och gör närmast en nykter och, förhållandevis, neutral beskrivning. Det är framförallt innehållet i utställningarna man fokuserar på och huruvida de följer den nya museologins tankar om tolkningar och narrativ lämnas till största del osagt.

6.4.3. Demokrati

En tydlig diskurs, kring båda museerna, är den om vem museet är till för. När det gäller Världskulturmuseet är demokratin och öppenheten en mycket viktig punkt och dåvarande kulturminister Leif Pagrotsky säger i sitt invigningstal att museet ska vara demokratiskt (Sundström 2004). Innan öppnandet uttalar sig Jette Sandahl om att Världskulturmuseet ska vara öppet och så fördomsfritt som möjligt (Waltenberg 2004). Att demokratidiskursen är stark när det gäller Världskulturmuseet är passande eftersom det är en kärnpunkt för museet. I 2012 års regleringsbrev stod det att man skulle utveckla en ”[s]trategi för att främja interkulturellt utbyte, demokrati och mänskliga rättigheter” (Kulturdepartementet 2011 A). Andrea Witcomb skriver i sin bok *Re-imagining the museum: Beyond the mausoleum* (2003) om att ett sätt att få människor att känna sig delaktiga i museet och dess verksamhet är att låta dem representera sig själva. Precis detta gjorde Världskulturmuseet med sin öppningsutställning ”Horisonter- röster från ett globalt Afrika” där göteborgare med rötter i Afrika fick vara med och skapa och berätta i utställningen (Bäckstedt 2004). Rollen som en demokratisk institution är alltså stark när det gäller Världskulturmuseet.

När det gäller Moderna Museet så talar man visserligen inte rätt ut om demokrati men diskursen om att museet ska vara till för alla är stark. Museichefen uttalar sig flera gånger om detta, att museet inte bara ska vara för vana kulturkonsumenter. Att det finns en oro hos allmänheten märks i kommentarerna och chatten innan öppnande, och

kanske är man rädd för att inte förstå eftersom modern konst kan kännas otillgängligt för många eller som Magnus Jensner uttrycker sig, det kan vara ”svårtillgängligt, konstigt eller kanske bara dumt” (Andersson 2009). Museologen Elaine Heumann Gurian menar dock att det är en omöjlighet att nå alla grupper för alla typer av museer, men att man, något som Moderna Museet verkar försöka göra, för att nå fler aktivt måste identifiera trösklarna som hindrar besökarna och ta bort dem (Heumann Gurian 2005 s. 203-205). Det stora fokus man har på tillgänglighet och öppenhet för alla i tidningsartiklarna speglar den bild som finns inom kulturpolitiken med *Tid för kultur*, och egentligen hela västvärldens synsätt där att vara en demokrati är det bästa möjliga. Det är alltså en angelägen roll för museerna, kanske speciellt eftersom detta är museer som är en del av den svenska staten, och kanske för att man vill ta avstånd från den diskurs jag kallat ”det omoderna museet”. Min diskursanalys visar tydligt att man talar om att dessa två nya museer står för något tillgängligt, roligt och demokratiskt, då i motsats till alla de äldre museerna som då skulle stå för det odemokratiska med dammiga vitriner och höga otillgängliga trappor.

6.4.4. Kunskapstempel och kunskapsförmedling

Någon diskurs kring kunskapsförmedling och bildning på museerna står inte att finna i de tidningsartiklar jag läst. Att rollen som kunskapsförmedlande är något man vill tona ner förvånar inte eftersom det ligger helt rätt i tiden, idag ska kultur vara underhållande snarare än lärande. Enligt Eilean Hooper-Greenhill så kan man dock inte komma ifrån att utbildningsrollen är viktig för ett museum (Hooper-Greenhill 1999 s.3). Idén om museet som ett kunskapstempel är dock något som mer hör 1800-talet till (Higgins 2005 s.215-216) och idag handlar kunskapsförmedlandet om olika workshops, seminarier och annan programverksamhet (Hooper-Greenhill 1999 s.3).

Men någon roll för museerna som kunskapsförmedlare finns alltså inte i tidningsdiskursen. Kanske beror det på att man förknippar det med ”den gamla” sortens museer och den diskurs som jag kallat ”det omoderna museet”, och eftersom diskursen kring Moderna Museet och Världskulturmuseet vill presentera dem som något som bryter mot detta så är det inte förvånande att man väljer att inte fokusera på rollen som kunskapsförmedlare. Vi vill känna att dessa nya moderna museer har kommit långt från de storstilade museerna som på 1800-talet byggdes för att utbilda massorna och man vill inte förknippas med små gulnande lappar med latinska namn och självklara budskap som inte kräver någon källkritisk reflektion (Hooper-Greenhill 1999 s.3). Idag vill man vara en sorts motsats till detta, besökaren ska utifrån sin egen förförståelse kunna tolka utställningen på olika sätt, den ska vara givande för alla och enligt Eilean Hooper-Greenhill ska museet stärka olika sociala grupper och ge vårt kulturarv mening (Hooper-Greenhill 1999 s.24).

7. Diskussion och slutsatser

Målet med denna uppsats har varit att med hjälp av Norman Faircloughs kritiska diskursanalys identifiera diskurserna kring uppförandet av två museer i ett antal tidningsartiklar och att genom dessa diskurser urskilja olika museiroller. Mitt fokus har legat på spänningen mellan arkitekturen och museets verksamhet, och det är utifrån dessa två teman som materialet analyserats.

Min första forskningsfråga var uppgiften att identifiera viktiga diskurser i källmaterialet. Jag har definierat fem olika diskurser i tidningsmaterialet och jag har valt att fokusera på dessa fem på grund av dess korrespondens med min forskningsfråga om museiroller, vilket kan sägas vara kärnan i uppsatsen. Vissa diskurser är ständigt förekommande medan andra bara återfinns i ett fåtal artiklar.

En mycket tydlig diskurs är den om det omoderna museet där både museibesökare, dåvarande kulturministern och journalisterna själva representerar Moderna Museet i Malmö och Världskulturmuseet som något nytt och intressant, i kontrast till en bild av ett omodernt, tråkigt och stagnerat museum. Bilden av museet som något omodern och förlegat är en diskurs som jag bedömer har stort inflytande över vilka roller man ger museet, något som kommer att diskuteras nedan.

En annan mycket frekvent förekommande diskurs är den om vem museet är till för, vilket är en diskurs som delvis hänger ihop med det omoderna museet. När det gäller Moderna Museet talar man inte direkt om demokrati men man talar om tillgänglighet för alla, och att detta nya museum (till skillnad från det gamla och omoderna) ska vara även för ovana museibesökare och lekmän. Diskursen kring Världskulturmuseet fokuserar på demokrati och öppenhet (även här i kontrast till den gamla sortens museer), och det är en väldigt viktig diskurs för Världskulturmuseet eftersom det till och med står i Världskulturmuseets regleringsbrev att man ska fokusera på tillgänglighet och demokrati.

En diskurs som delvis skiljer sig från de två ovanstående är den om museet som en motor i tillväxten. Denna diskurs är inte så stark i Göteborg, där Världskulturmuseet bara omtalas som en faktor i det evenemangsstråk man anlagt längs Skånegatan. För Moderna Museet är dock diskursen viktig och man talar om hur museet kan dra till sig besökare från andra regioner och hjälpa Malmö att konkurrera med Köpenhamn.

Arkitekturens vikt för museet är en betydande diskurs och vikten av arkitekturen blir tydlig när i princip alla artiklar diskuterar just arkitekturen. Många av artiklarna ger arkitekturen en mycket stark roll, det är en diskurs där arkitekturen är det som ska locka människor till museet, förklara hur de ska röra sig i byggnaden och hur de ska

förstå utställningar och verksamhet. I denna diskurs blir innehållet sekundärt och får sin mening genom den arkitektoniska utformningen.

Det finns egentligen tre olika diskurser som rör utställningarna och innehållet i museet. När det gäller Världskulturmuseet så finns det en journalist som ansluter sig till repartitionsdiskursen, och trots att hon är ensam att göra det så är hennes avtryck stort. Detta är en ständigt aktuell diskurs inom museivärlden och därför tycker jag att det är viktigt att den lyfts fram även i min undersökning, trots att den är närmast icke-existerande i mitt material. Man kan dessutom fråga sig varför ingen av de andra artiklarna om Världskulturmuseet berör repartitionsfrågan, kanske rör det sig om en omedvetenhet om problematiken eller tycker man att detta är en närmast oviktig fråga? Rollen som insamlare av föremål är som vi har sett oviktig i tidningsskribenternas ögon och på sätt och vis är det här repartitionsdiskursen hör hemma, därför är det kanske inte så konstigt att den får så lite uppmärksamhet.

De andra två diskurserna som rör utställningarna är nästintill varandras motsatser. Den ena diskursen är den som ganska avskalat och nyktert redogör för utställningarna, med fokus på temat och föremålen. Den har relativt objektiva åsikter om utställningarna. Den andra diskursen är en diskurs med engagemang och känslor, där man gör subjektiva uttalanden om utställningarna och inte drar sig för att tala om vad man tycker. Båda diskurserna finns närvarande i materialet men det är den första, den förnuftiga, diskursen som dominerar.

Min andra forskningsfråga var hur man kan tolka dessa identifierade diskurser som sätt att ge museerna olika roller, något jag kommit fram till med hjälp av tidigare forskares tankar om museiroller. Jag har, med hjälp av museologisk forskning, formulerat fyra olika möjliga roller och de har visat sig vara olika starka hos de två museerna. Museet som en marknadsförare för regionen är inte en så tydlig roll hos Världskulturmuseet, där talar man visserligen delvis om dess betydelse för ett visst stråk i staden, men Göteborg är en stad mer flera starka museer och behöver antagligen inte investera lika mycket i marknadsföringsaspekten. Det är dessutom ett museum placerat där av staten och kanske är staten inte alltför intresserade av att marknadsföra Göteborg. Samtidigt är denna roll mycket viktigt för Moderna Museet i Malmö, som också är ett statligt museum Moderna Museet i Malmö har en stark placemarketing-roll, där man hoppas att museet ska kunna locka besökare till Malmö, istället för andra städer i regionen. Det står visserligen inte i klartext men man kan tänka sig att det är Köpenhamn med sina mångtaliga museer och attraktioner som man önskar stärka sig mot.

En annan, föga förvånande, viktig roll för båda museerna är den att visa föremål eller konstverk. Många skulle nog säga att detta är museets absoluta huvuduppgift och det avspeglas tydligt i tidningsmaterialet att man tycker det är viktigt. Även i de artiklar som har ett stort fokus på arkitekturen och där arkitekturen lyfts över innehållet gör man en kort beskrivning av utställningarna. Det verkar vara helt omöjligt att beskriva ett museum utan att beskriva vad som ställs ut i museet. Rollen som samlare och vårdare av föremålen är dock närmast obefintlig i tidningsmaterialet, trots att detta är en viktig roll för museer, åtminstone anser man det från museernas egen sida, vilket man bland annat ser i ICOMs etiska regler. Insamlandet och bevarandet är dock

aktiviteter som befinner sig bakom museets kulisser och är inget man kommer i kontakt med som vanlig besökare och kanske är det därför den rollen inte får ta plats i tidningarnas artiklar.

En annan roll som museerna spelar är den demokratiska, den tillgängliggörande, rollen. Denna roll finns tydligt hos båda museerna, även om man uttrycker den lite olika. I diskursen om Världskulturmuseet så talar man om demokrati och att ge en röst åt de som inte brukar höras, något som ligger helt i linje med museets uppdrag. Tillgänglighetsdiskursen när det gäller Moderna Museet fokuserar på att alla, även de som är ovana vid konstmuseer, ska kunna ta till sig och förstå konsten. Moderna Museet vill vara mer än en vit kub där de med en examen i konstvetenskap är de som förstår, man vill med hjälp av pedagogik göra konsten tillgänglig för en bredare allmänhet. Rollen som en demokratins högborg är alltså mycket närvarande i artiklarna och det är en roll som de intervjuade på museerna är mycket noggranna med att lyfta fram. Man vill ta avstånd från bilden av museet som exkluderande, elitistiskt, med en hög trappa som leder upp till dess dörr, man vill lämna diskursen om det omoderna museet bakom sig.

En roll som jag trodde skulle vara relativt stark, eller åtminstone existerande, är den där museet ska förmedla kunskap. Rollen för museet som kunskapsförmedlare har funnits väldigt länge, och kan nog sägas ha varit ganska dominerande. Idag är det dock inte så, idag ska nämligen kultur snarast vara underhållande än lärande, och det är ett synsätt som självklart spiller över på museet. Jag tror också att detta hänger ihop med diskursen om det omoderna museet, och att man förknippar lärande med ett museum med monter efter monter med föremål rätt upp och ner, alla med en liten gulnad lapp som berättar vad det är. Att man därför väljer att inte diskutera den kunskapsförmedlande rollen hos ett museum i tidningsartiklar om två splittrerna museer är kanske inte så konstigt, man vill ha ett avstånd till det man ser som det gamla och tråkiga. Man vill vara en del av det som brukar kallas den nya museologin där man fokuserar på tolkning, reflektion, förförståelse och tillgänglighet. Att man vill lämna 1800-talets museer bakom sig har jag stor förståelse för, man vill inte längre förknippas med damm och tristess utan vara något nytt och spännande. Vissa tankar, som bland annat Eilean Hooper-Greenhill representerar kan dock ge museerna en närmast omöjlig roll där man kan få känslan av att ett museibesök kan skapa fred på jorden. Även om förändring är bra, och önskvärt, så tar det tid på de äldre museerna, där permanenta utställningar har fått stå långt förbi sitt ”bäst före datum” och har lappar som förklarar att ”enter- det är pilen som svänger till vänster”. Kanske är det därför ett nytt museum vill särskiljas från de äldre eftersom man här kan skapa helt nya utställningar utan tungt och välrenommerat bagage, till exempel har Världskulturmuseet valt bort att ha någon permanent utställning vilket är mycket ovanligt för kulturhistoriska museer.

Uppsatsens hypotes, bildad innan materialet var genomläst, var den att det finns ett stort intresse för museets arkitektur inom dagspressen, speciellt om den är avantgardistisk, medan insidan och verksamheten blir sekundär. Den första delen av hypotesen, nämligen att intresset för museiarkitekturen är stort i dagspressen, är bekräftad. Det är flera av artiklarna som nästan uteslutande handlar om arkitekturen, och även de med en större inriktning på innehållet kommenterar det arkitektoniska.

Den delen av hypotesen som säger att verksamheten och innehållet i museet blir sekundär kan dock förkastas. Alla artiklarna kommenterar verksamheten, även om den i vissa artiklar inte tar stor plats så beskriver alla skribenter utställningarna. Det är alltså tydligt att verksamheten, att museets innehåll, är viktigt för de som skriver i tidningarna. Detta är, för mig som vill arbeta i ett museums verksamhet, ett mycket positivt resultat och jag är glad att kunna förkasta den mest cyniska delen av min hypotes.

Ett museum kan alltså ha en mångfacetterad identitet med flera olika roller och det finns många olika sätt att se på ett museum, vilket antagligen är anledningen till det stora antalet diskurser det finns kring ett nybyggt museum. Museer har helt enkelt ett stort antal uppgifter, både att visa föremål, locka turister, ha en snygg utsida och vara tillgängligt för alla, och det krävs flera olika diskurser för att beskriva dem. Museiarkitektur är otroligt viktig och för vissa är den så viktig att den överskuggar innehållet. Men även om museiarkitektur ibland kan få närmast en överordnad roll när ett nytt museum ska invigas så är rollen som visare av föremål/konstverk starkt förankrad och den aspekt som ingen verkar kunna bortse ifrån.

Avslutningsvis så kan man också undra hur allmänheten och museernas personal själva ser på museets roller. Visserligen har museicheferna kommit till tals i en del av artiklarna och några kommentarer från allmänheten är också inkluderade i undersökningen men detta handlar ändå om tidningarnas, om artikelförfattarnas, bild av museerna. Att till exempel intervjua de anställda på museerna och göra en besökarundersökning på respektive museum skulle kunna ge en bättre bild av museernas roller, dock skulle det kräva en uppsats med betydligt större ramar än denna.

Källförteckning

Agenda Kulturarv. "Gemensam förnyelse". [Elektronisk]. http://agendakulturarv.raa.se/openscms/export/agendakulturarv/sidor/om_projektet/om_projektet.html [2012-04-22]

Allgårdh, Sophie (2009). "Filialen måste våga mer". [Elektronisk] *Dagens nyheter*, 26 december. Tillgänglig: <http://www.dn.se/> [2012-03-06]

Alton, Peder (2004). "Så europeiskt, så osvenskt!". [Elektronisk] *Dagens nyheter*, 21 december. Tillgänglig: <http://www.dn.se/> [2012-03-06]

Andersson, Elisabeth (2009). "Chatt om Moderna Museet i Malmö". [Elektronisk] *Sydsvenska Dagbladet*, 21 december. Tillgänglig: <http://www.sydsvenskan.se/> [2012-03-06]

Arkitektur. "The Swedish review of architecture". [Elektronisk]. <http://www.arkitektur.se/swedish-review-architecture> [2012-03-19]

Arkitektur (2005). "Evenemangsstråk- för vem?". *Arkitektur*, nr 2, ss.9-10

Artsman, Margareta (2004). "Världskulturens museum öppnar upp sig". [Elektronisk] *Svenska Dagbladet*, 21 december. Tillgänglig: <http://www.svd.se/> [2012-03-06]

Berggren, Lars (1991). *Giordano Bruno på Campo dei Fiori: ett monumentprojekt i Rom 1876-1889*. Diss. Lund : Univ.

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.) (2005). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 2., [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Brisac, Cécil & Gonzales, Edgar (2005). "Världskulturmuseet Göteborg". *Arkitektur* nr 2, ss. 10-13

Burr, Vivian (1995). *An introduction to social constructionism*. London: Routledge.

Bäckstedt, Eva (2004). "Afrika räddar Världskulturmuseet". [Elektronisk] *Svenska Dagbladet*, 29 december. Tillgänglig: <http://www.svd.se/> [2012-03-06]

Börjesson, Mats (2003). *Diskurser och konstruktioner: en sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur

Dahlstedt, Magnus & Hertzberg, Fredrik (2005) "Strukturell diskriminering och politiskt deltagande: Inledande tankegångar". I Sverige. Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering (2005). *Demokrati på svenska?: om strukturell diskriminering och politiskt deltagande : rapport*. Stockholm: Fritze
Tillgänglig på internet: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/05/55/43/6e9d76e7.pdf>

Fairclough, Norman (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity

Fairclough, Norman (1995). *Media discourse*. London: Edward Arnold

Fairclough, Norman (2003). *Analysing discourse: textual analysis for social research*. New York: Routledge

Fairclough, Norman (2010). *Critical discourse analysis: the critical study of language*. 2. ed. Harlow: Longman

Fitzgerald, Lawrence (2005) "Building on Victorian ideas". I MacLeod, Suzanne (red.) (2005). *Reshaping museum space: architecture, design, exhibitions*. London: Routledge

Fleming, David (2005) "Creative Space". I MacLeod, Suzanne (red.) (2005). *Reshaping museum space: architecture, design, exhibitions*. London: Routledge

Foucault, Michel (1993). *Diskursens ordning: installationsföreläsning vid Collège de France den 2 december 1970*. Stockholm: B. Östlings bokförl. Symposion

Foucault, Michel (2002). *Vetandets arkeologi*. [Ny utg.] Lund: Arkiv

Giebelhausen, Michaela (2003) A. "Symbolic Capital: the Frankfurt museum boom of the 1980s". I Giebelhausen, Michaela (red.) (2003). *The architecture of the museum: symbolic structures, urban contexts*. Manchester: Manchester University Press

Giebelhausen, Michaela (2003) B. "Introduction: the architecture of the museum-symbolic structures, urban contexts". I Giebelhausen, Michaela (red.) (2003). *The architecture of the museum: symbolic structures, urban contexts*. Manchester: Manchester University Press

Greub, Suzanne & Greub, Thierry (red.) (2007). *Museer i det 21. århundrede: ideer, projekter, byggerier*. 1. danske udgave Munich: Prestel

Henzlert, Johan (2009) A. "Orange fasad blev rött skynke för arkitekt". [Elektronisk] *Skånska Dagbladet*, 10 december. Tillgänglig: <http://www.skanskan.se/> [2012-03-06]

Henzlert, Johan (2009) B. "Färgval på "Orange" museet upprör". [Elektronisk] *Skånska Dagbladet*, 11 december. Tillgänglig: <http://www.skanskan.se/> [2012-03-06]

Heumann Gurian, Elaine (2005) "Threshold fear". I MacLeod, Suzanne (red.) (2005). *Reshaping museum space: architecture, design, exhibitions*. London: Routledge

Higgins, Peter (2005) "From cathedral of culture to anchor attractor". I MacLeod, Suzanne (red.) (2005). *Reshaping museum space: architecture, design, exhibitions*. London: Routledge

Hooper-Greenhill, Eilean (red.) (1999). *The educational role of the museum*. 2. ed. London: Routledge

Hultin, Olof (2010). "En säkert tonträff". *Arkitektur* nr 1, ss.61

ICOM. "Vad är ICOM?" <http://icomsweden.se/om-icom/> [2012-02-06]

International council of museums, ICOM (2005). "ICOMs etiska regler för museum". [Elektronisk]. http://icom.museum/fileadmin/user_upload/pdf/Codes/sweden.pdf [2012-02-06]

Ishaq, Tona & Bergström, Britt-Marie (2010). "Akuten vann årets Stadsbyggnadspris". [Elektronisk] *Sydsvenska Dagbladet*, 20 augusti. Tillgänglig: <http://www.sydsvenskan.se/> [2012-03-06]

Jencks, Charles (2002). *The new paradigm in architecture: the language of post-modernism*. 7. ed. London: Yale Univ. Press

Johannisson, Jenny (2006). *Det lokala möter världen: kulturpolitiskt förändringsarbete i 1990-talets Göteborg*. Diss. Göteborg : Göteborgs universitet, 2006

Johansson, Lars (2004). "Hiv och indianer inleder satsning på världskultur". [Elektronisk] *Dagens nyheter*, 29 december. Tillgänglig: <http://www.dn.se/> [2012-03-06]

Jurjaks, Arvid (2009). "Här ska konsten härska". [Elektronisk] *Sydsvenska Dagbladet*, 18 december. Tillgänglig: <http://www.sydsvenskan.se/> [2012-03-06]

Kulturdepartementet (2011) A. *Regleringsbrev för budgetåret 2012 avseende Statens museer för världskultur*. Ku2011/1960/RFS (delvis)
Tillgänglig på Internet: <http://www.esv.se/Verktyg--stod/Statsliggaren/Regleringsbrev/?RBID=13895> [2012-05-24]

Kulturdepartementet (2011) B. *Regleringsbrev för budgetåret 2012 avseende Statens maritima museer*. Ku2011/1508/KA, 1960/RFS (delvis).
Tillgänglig på Internet: <http://www.esv.se/Verktyg--stod/Statsliggaren/Regleringsbrev/?RBID=13894> [2012-05-24]

Kulturdepartementet (2011) C. *Regleringsbrev för budgetåret 2012 avseende Statens försvarshistoriska museer*. Ku2011/1960/RFS (delvis).

Tillgänglig på Internet: <http://www.esv.se/Verktyg--stod/Statsliggaren/Regleringsbrev/?RBID=13892> [2012-05-24]

Kulturdepartementet (2011) D. *Regleringsbrev för budgetåret 2012 avseende Statens historiska museer*. Ku2011/1960/RFS (delvis).

Tillgänglig på Internet: <http://www.esv.se/Verktyg--stod/Statsliggaren/Regleringsbrev/?RBID=13893> [2012-05-24]

Le Corbusier (1970). *Towards a new architecture*. 1. paperback ed. London

Lewi, Hannah (2003). ”Exhibiting antipodean narrativs: tracing the Perth museum site”. I Giebelhausen, Michaela (red.) (2003). *The architecture of the museum: symbolic structures, urban contexts*. Manchester: Manchester University Press

MacLeod, Suzanne (2005) ”Rethinking museum architecture: Towards a site-specific history of production and use”. I MacLeod, Suzanne (red.) (2005). *Reshaping museum space: architecture, design, exhibitions*. London: Routledge

Moderna Museet. ”Om Moderna Museet” [Elektronisk]. <http://www.modernamuseet.se/sv/Moderna-Museet/Om-museet/> [2012-03-19]

Montigny, Britte (2009) A. ”Från Rooseum till Moderna Museet”. [Elektronisk] *Skånska Dagbladet*, 9 december. Tillgänglig: <http://www.skanskan.se/> [2012-03-06]

Montigny, Britte (2009) B. ”Dags för Moderna i Malmö”. [Elektronisk] *Skånska Dagbladet*, 19 december. Tillgänglig: <http://www.skanskan.se/> [2012-03-06]

Mårtelius, Johan (2005). ”Världskultur med både överskådlighet och komplexitet”. *Arkitektur* nr 2, ss. 27

Nationalencyklopedin. ”Världskulturmuseet” [Elektronisk]. <http://www.ne.se/lang/v%C3%A4rldskulturmuseet> [2012-03-15]

Rodell, Magnus (2002). *Att gjuta en nation: statyinvigningar och nationsformering i Sverige vid 1800-talets mitt*. Diss. Uppsala : Univ., 2002

Rodriguez Moreno, Federico (2009). ”3270 besökare första dagen”. [Elektronisk] *Sydsvenska Dagbladet*, 26 december. Tillgänglig: <http://www.sydsvenskan.se/> [2012-03-06]

Rubin, Birgitta (2009). ”Moderna i Malmö öppnar med en färgchock”. [Elektronisk] *Dagens nyheter*, 20 december. Tillgänglig: <http://www.dn.se/> [2012-03-06]

Sharp, Neil (2003). ”The wrong twigs for an eagle's nest? Architecture, nationalism and Sir Hugh Lane's scheme for a Gallery of Modern Art, Dublin, 1904-13”. I Giebelhausen, Michaela (red.) (2003). *The architecture of the museum: symbolic structures, urban contexts*. Manchester: Manchester University Press

Skolnick, Lee H. (2005). "Towards a new museum architecture". I MacLeod, Suzanne (red.) (2005). *Reshaping museum space: architecture, design, exhibitions*. London: Routledge

Statens Fastighetsverk (1998) A. *Program för arkitektävling om ett Världskulturmuseum i Göteborg*.

Statens Fastighetsverk (1998) B. *Arkitekturtävling om ett världskulturmuseum i Göteborg, Juryns slututlåtande. Bilaga 1, Utlåtande över individuella förslag*.

Sundström, Ulla (2004). "Museiöppning "i Sveriges öga mot världen"". *Göteborgsposten*, 30 december

Sverige. Regeringen (2009). *Tid för kultur*. Stockholm: Regeringen. [Elektronisk] <http://regeringen.se/content/1/c6/13/21/04/a7e858d4.pdf> [2012-04-22]

Tham, Bolle & Videgård, Martin (2010). "Moderna Museet Malmö". *Arkitektur* nr 1, ss.54

Toon, Richard (2005). "Black box science in black box science centers". I MacLeod, Suzanne (red.) (2005). *Reshaping museum space: architecture, design, exhibitions*. London: Routledge

Ullberg, Sara (2009). "Malmös egna Moderna snart klart för invigning". [Elektronisk] *Värmlands Folkblad*, 18 december. Tillgänglig: <http://www.vf.se/> [2012-03-06]

Uppsala Universitet. "Silverbibeln". [Elektronisk] <http://www.uu.se/sv/Samlingar/Handskrifter/Silverbibeln/> [2012-04-17]

Vidler, Anthony (2003). "The space of history: modern museum from Patric Geddes to Le Corbusier". I Giebelhausen, Michaela (red.) (2003). *The architecture of the museum: symbolic structures, urban contexts*. Manchester: Manchester University Press

Waltenberg, Lilith (2004). "Ett fördomsfritt och öppet museum". [Elektronisk]. *Sydsvenska Dagbladet*, 28 december. Tillgänglig: <http://www.sydsvenskan.se/> [2012-03-06]

Widbom. Mats (2005). "Utställningsform för världskultur". *Arkitektur* nr 2, ss.24-25

Wikipedia (2011). "Arkitektur (tidskrift)". [Elektronisk]. [http://sv.wikipedia.org/wiki/Arkitektur_\(tidskrift\)](http://sv.wikipedia.org/wiki/Arkitektur_(tidskrift)) [2012-03-19]

Wikipedia (2011). "Världskulturmuseet". [Elektronisk]. <http://sv.wikipedia.org/wiki/V%C3%A4rldskulturmuseet> [2012-03-15]

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur

Witcomb, Andrea (2003). *Re-imagining the museum: beyond the mausoleum*. London: Routledge